JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

OFISI YA MAKAMU WA RAIS

MPANGO WA KITAIFA WA HIFADHI YA MAZINGIRA YA BONDE LA MTO RUAHA MKUU

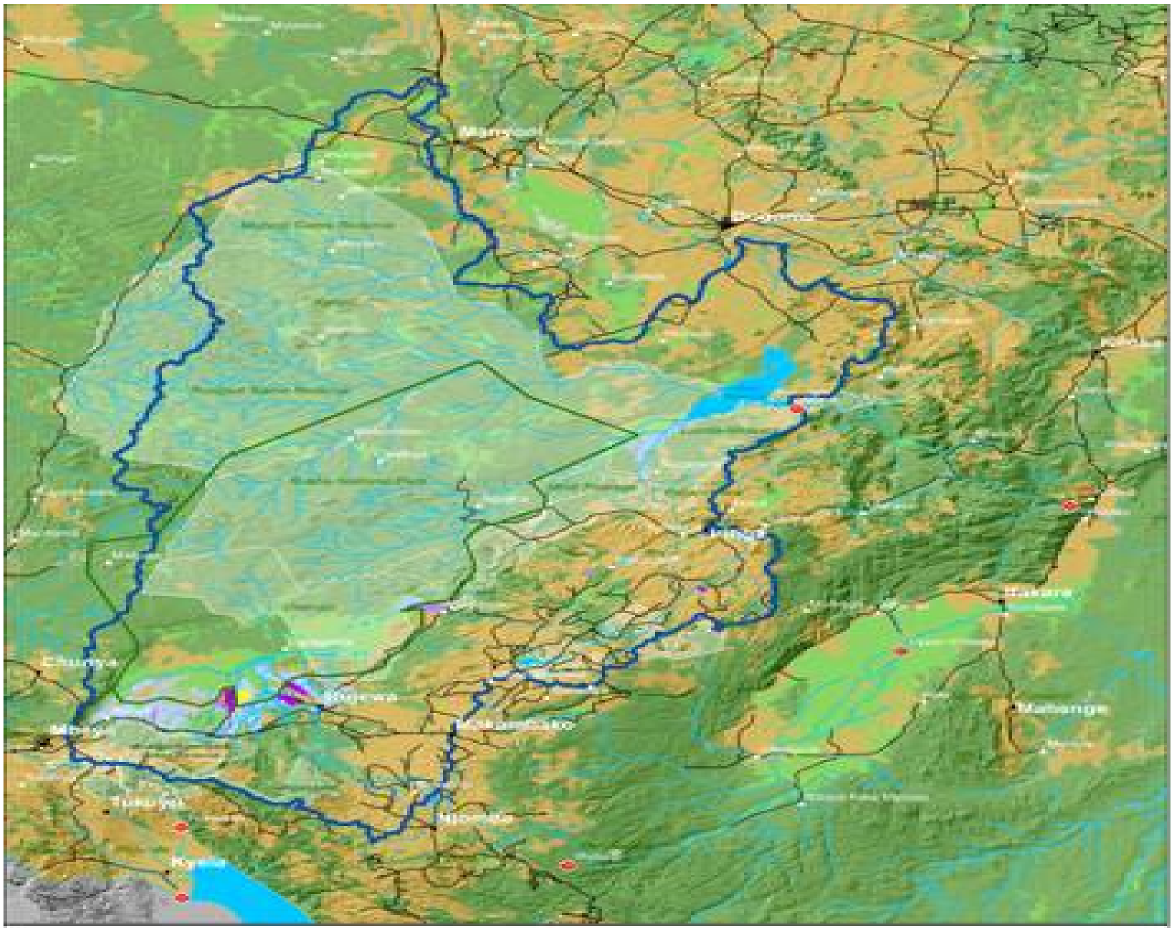

Mei, 2017

ORODHA YA VIFUPISHO

EIA	Environmental Impact Assessment
IWRMDP	Integrated Water Resources Management and Development Plan
JFM	Joint Forest Management
KUU	Kamati ya Ulinzi na Usalama
RBWB	Rufuji Basin Water Board
RUBADA	Rufiji Basin Development Authority
SAGCOT	Southern Agriculture Growth Corridor of Tanzania
SEA	Strategic Environmental Assessment
TAMISEMI	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TANAPA	Tanzania National Parks
TANESCO	Tanzania Electric Supply Company Limited

DIBAJI

Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni moja kati ya mabonde manne yanayounda Bonde la Rufiji ambapo mabonde mengine ni Kilombero, Luwegu na Rufiji Chini. Eneo la Bonde la Mto Ruaha Mkuu lina ukubwa wa kilometa za **mraba 85,554** ambazo ni sawa na **asilimia 47** ya eneo lote la Bonde la Rufiji. Bonde hili linajumuisha Mikoa Saba ambayo ni Iringa, Njombe, Mbeya, Morogoro, Dodoma, Singida na Tabora. Bonde la Mto Ruaha Mkuu linaundwa na mito mikubwa ya Mbarali, Ruaha, Kimani, Kisigo, Lukosi, Ruaha Mdogo, Ndembela na Chimala.
Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni maarufu kwa shughuli mbalimbali za kiuchumi kama kilimo, ufugaji, uvuvi, uchimbaji mdogo wa madini, viwanda vidogo, uhifadhi na utalii. Vilevile, Bonde la Mto Ruaha Mkuu hutumika kwa kilimo cha umwagiliaji, ambapo zaidi ya wakulima 45,626 hutumia maji hayo kwa umwagiliaji katika eneo la hekta hekta 77,187 kati ya hekta 126,816 zinazofaa kwa kilimo cha umwagiliaji. Aidha, maji hayo hutumika kwa uzalishaji wa umeme katika mabwawa ya Mtera na Kidatu ambapo Kidatu pekee huzalisha megawati 204 wakati Mtera huzalisha megawati 80. Kwa upande wa shughuli za uhifadhi wa mazingira, maji ya bonde hili hutumika kama chanzo kikuu katika ustawi wa ikiolojia ya Hifadhi ya Taifa ya Ruaha. Kwa upande wa shughuli za kijamii, maji ya Mto Ruaha Mkuu hutumika kukidhi mahitaji ya majumbani kwa wakazi wanaoishi katika bonde hilo.

Pamoja na umuhimu huu, kuanzia miaka ya 1990, Bonde la Mto Ruaha Mkuu limekuwa likikabiliwa na changamoto mbalimbali za uharibifu wa mazingira na hivyo kuathiri mfumo-ikolojia yake. Kutokana na changamoto hiyo, serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imekuwa ikichukua hatua zinazoendana na utekelezaji wa Sera na Sheria mbalimbali ili kuokoa ikolojia ya Bonde hili.

Kwa kutambua ukubwa wa tatizo na hasara itokanayo na uharibifu wa mazingira katika bonde hili, Ofisi ya Makamu wa Rais iliunda kikosi kazi cha kitaifa cha kufanya tathmini ya visababishi na kutoa mapendekezo kuhusu hatua zinazofaa kuchukuliwa ili kuongoa mazingira na huduma za bonde hilo kiikolojia, kijamii na kiuchumi.

Mpango huu ni matokeo ya kazi ya Kikosi Kazi cha Kitaifa ambacho kilitembelea eneo lote la Bonde la Mto Ruaha Mkuu ikiwemo baadhi ya maeneo ya vyanzo vya maji yaliyopo katika wilaya za Makete, Wanging'ombe, Mbeya, Mufindi, Iringa, Kilolo na Chunya; maeneo yenye matumizi makubwa ya maji yanayozunguka Eneo Oevu la Ihefu; na maeneo yanayopokea maji kutoka kwenye Eneo Oevu la Ihefu wilayani Mbarali ikiwemo Bwawa la Mtera na hifadhi ya Taifa ya Ruaha. Mpango kazi huu unaonyesha visababishi vya uharibifu wa mazingira, mapendekezo ya hatua za kuchukua ili kuokoa bonde la Mto Ruaha Mkuu, ambayo yameainishwa katika ngazi ya Kisera, Kisheria, Kimkakati na Kiutendaji.

Ofisi ya Makamu wa Rais inatoa pongezi na shukurani nyingi kwa kazi nzuri iliyofanywa na Kikosi Kazi na tunatarajia utekelezaji wenye tija. Aidha, Serikali inategemea ufanisi mkubwa katika kutekeleza mapendekezo yaliyotolewa.

Mhe. January Y. Makamba (Mb.)
WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS - MUUNGANO NA MAZINGIRA

TAMKO LA MHE. MAKAMU WA RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA KUHUSU RASIMU YA MPANGO WA KUHIFADHI IKOLOJIA YA MTO RUAHA MKUU

Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni muhimu sana kwa shughuli mbalimbali za kiuchumi na kijamii kwa maendeleo ya taifa letu. Miongoni mwa utajiri wa asili kwenye bonde hili ni pamoja na ardhi oevu ya Usangu yenye ustawi wa bioanuai na uhakika wa upatikanaji wa maji kwa jamii katika ukanda wa chini hasa mabwawa ya Mtera na Kidatu ambako umeme hufuliwa kwa maporomoko ya maji. Vilevile, bonde hili ni muhimu kwa shughuli za kilimo na ufugaji, uvuvi, utalii, usafirishaji na uchakataji wa mazao ya chakula.

Pamoja na umuhimu huo, bonde hili linakabiliwa na uharibifu mkubwa wa mazingira, hususan, uharibifu wa mazingira ya ardhi na vyanzo vya maji. Uharibifu huu unatokana na shughuli za kibinadamu zisizo endelevu unaofanywa katika maeneo ya vyanzo vya maji ikiwa ni pamoja na kwenye vilele vya milima, kwenye miteremko ya milima na katika mabonde.

Ofisi yangu na wadau mbalimbali wamekuwa wakifanya jitiahada za kutunza mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu ili kuhakikisha kunakuwa na matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo kwenye bonde. Jitihada hizo ni pamoja na uundwaji na utekelezaji wa sera na sheria mbalimbali zinazohusiana na shughuli za kiuchumi na kijamii zinazofanyika katika bonde. Aidha, kumekuwa na utekelezaji wa mipango, programu, mikakati na miradi mbalimbali kwa lengo la kuhifadhi mazingira na ikolojia ya Bonde la mto huo. Pamoja na jitihada hizo, hali ya ikolojia ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeendelea kuwa mbaya na kusababisha madhara makubwa kiuchumi, kijamii na kiikolojia. Baadhi ya sababu zinazochangia kuathirika kwa ikolojia hii ni pamoja na kukosekana kwa usimamizi thabiti na jumuishi wa rasilimali za maji, ongezeko la shughuli za kilimo na ufugaji usiozingatia utaalamu, mabadiliko ya tabianchi, kukosekana kwa mipango ya matumizi ya ardhi, na ukosefu wa elimu ya matumizi endelevu ya maliasili.

Baada ya tafakari ya kina ya hali hii na kwa kuzingatia umuhimu wa eneo hili, ofisi yangu kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeona kuna haja ya kuwa na mtazamo mpya wa namna ya kukabiliana na changamoto za Bonde la Mto Ruaha Mkuu kwa ufanisi zaidi. Hivyo basi, kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004, Ofisi yangu iliunda Kikosi Kazi cha Kitaifa cha kunusuru ikolojia ya bonde la Mto Ruaha Mkuu kinachojumuisha viongozi, watendaji na wataalam katika sekta muhimu. Kikosi kazi hiki kilikuwa na jukumu la kuandaa mtazamo mpya wa kukabiliana na changamoto hizo, ikiwa ni pamoja na kuchukua hatua za haraka na za dharura na kubuni mikakati, mipango na mbinu bora zaidi za kukabiliana na changamoto za Mto Ruaha Mkuu. Kikosi Kazi hiko nilikizindua rasmi tarehe 11 Aprili, 2017, mjini Iringa.

Ni kwa muktadha huu, ninaagiza na kuwataka wadau wote kushiriki ipasavyo katika utekelezaji wa Mpango kazi wa kuokoa mfumo-ikolojia wa bonde la Mto Ruaha Mkuu ili kuhakikisha kuwa mazingira na mifumo ikolojia ya bonde la mto Ruaha Mkuu yanarudia katika hali ya awali ili kutoa huduma inayostahili kwa jamii na nchi kwa ujumla kwa faida ya kizazi cha sasa na kijacho.

………………………………………………….

Mhe. Samia Suluhu Hassan
MAKAMU WA RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA.

YALIYOMO

ORODHA YA VIFUPISHO i

DIBAJI ii

TAMKO LA MHE. MAKAMU WA RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA KUHUSU RASIMU YA MPANGO WA KUHIFADHI IKOLOJIA YA MTO RUAHA MKUU iii

1.0 Utangulizi 1
1.2 Lengo la Mpango 1
1.3 Umuhimu wa kuwepo kwa mpango 1
1.4 Mpangilio wa mpango 2

2.0 HALI HALISI YA BONDE LA MTO RUAHA MKUU 2
2.1 Umuhimu wa Bonde na uharibifu wa mazingira 2
2.2 Juhudi za Usimamizi wa Mazingira 2
2.3 Masuala muhimu yaliyozingatiwa katika Mpango 3
2.3.1 Masuala muhimu ya Kisera na Kisheria 3
2.3.2 Masuala muhimu ya Kimkakati 4
2.3.3 Masuala muhimu ya Kiutendaji 5

3.0 MPANGO 0
3.1 Maeneo ya utekelezaji 0
3.1.1 Usimamizi wa Matumizi Endelevu ya Rasilimali Maji 9
Lengo 9
Umuhimu 9
Mikakati 9
Shabaha 9
Viashiria 10
3.1.2 Kuimarisha upatikanaji, Matumizi na Usimamizi endelevu wa Rasilimali Ardhi 11
Lengo 11
Uhalali 11
Mikakati 11
Shabaha 11
Viashiria 11
3.1.3 Kuimarisha Usimamizi endelelevu wa Mazingira, Hifadhi za Taifa na Misitu 12
Lengo 12
Uhalali 12
Mikakati 12
Shabaha 12
Viashiria 12
3.1.4 Kusimamia shughuli endelevu za uzalishaji katika sekta za Nishati, Kilimo, Ufugaji, Uvuvi na Shughuli za Kijamii 13
Lengo 13
Uhalali 13
Mikakati 13
Shabaha 13
Viashiria 13

Lengo 13
Uhalali 13
Mikakati 13
Shabaha 13
Viashiria 14
Lengo 14
Uhalali 14
Mikakati 14
Viashiria 14
Viashiria 14
3.1.5 Kuanzisha na KuimarishaTaasisi na Mifuko inayosimamia maendeleo ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu **15**
Lengo 15
Uhalali 15
Mikakati 15
Shabaha 15
Viashiria 15
3.1.6 Kupitia na Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu **15**
Lengo 15
Uhalali 16
Mkakati 16
Shabaha 16
Kiashiria 16
3.1.7 Kuboresha uratibu wa shughuli za usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu. **16**
Lengo 16
Uhalali 16
Mikakati 16
Shabaha 17
Viashiria 17
Majedwali ya Mpango Kazi: Rasimu ya Mpango kazi wa Kitaifa wa Hifadhi ya Mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu **18**
4.0 MAENEO MUHIMU YA KIPAUMBELE **63**
KIAMBATISHI NAMBA 1 ..... **66**

1.0 Utangulizi

Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni moja ya mabonde manne yanayounda Bonde la Rufiji. Mabonde mengine ni Kilombero, Luwegu na Rufiji chini. Bonde hili lina ukubwa wa kilometa za mraba 85,554 ambazo ni sawa na asilimia 47 ya eneo lote la Bonde la Rufiji. Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni muhimu sana kwa shughuli mbalimbali za kiuchumi na kijamii kwa maendeleo ya taifa letu. Miongoni mwa utajiri wa asili kwenye bonde hili ni pamoja na ardhi oevu ya Usangu yenye ustawi wa bioanuai na uhakika wa upatikanaji wa maji kwa jamii katika ukanda wa chini hasa mabwawa ya Mtera na Kidatu ambayo hufua umeme kwa kutumia maporomoko ya maji. Vile vile, bonde hili ni muhimu kwa shughuli za kilimo na ufugaji, uvuvi, utalii, usafirishaji na uchakataji wa mazao ya chakula. Kutokana na umuhimu huo, Serikali na wadau mbalimbali wamekuwa wakifanya jitahada za kutunza Mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu ili kuhakikisha kunakuwa na matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo kwenye bonde.

Pamoja na jitihada hizo, hali ya ikolojia ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeendelea kuwa mbaya na kusababisha madhara makubwa kiuchumi, kijamii na kiikolojia. Baadhi ya sababu zinazochangia kuathirika kwa ikolojia hii ni pamoja na kukosekana kwa usimamizi thabiti na jumuishi wa rasilimali za maji, ongezeko la idadi ya watu hususan wahamiaji, ongezeko la shughuli za kilimo na ufugaji usiozingatia utaalamu, mabadiliko ya tabianchi, kukosekana kwa matumizi bora ya ardhi, udhaifu katika usimamizi wa sheria mbalimbali, ukosefu wa elimu ya matumizi endelevu ya maliasili, na kutokutekelezwa kwa baadhi ya matamko na maagizo muhimu yaliyotolewa na viongozi wa kisiasa. Hali hii imepelekea Ofisi ya Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania mnamo mwezi Aprili 2017 kuunda kikosi kazi cha kitaifa kwa lengo la kufanya tathmini ya ukubwa wa tatizo, juhudi zilizofanyika, kupokea maoni ya wadau, kutoa mapendekezo kuhusu hatua za kuchukua na kuandaa mpango wa kusimamia mazingira ya bonde hilo pamoja na mpango kazi wa utekelezaji.

1.2 Lengo la Mpango

Mpango huu unatoa mwongozo wa namna ya kusimamia mazingira ya bonde na kutekeleza mapendekezo ya kikosi kazi katika kurejesha ikoloji ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu. Mpango huu umeainisha maeneo muhimu ya utekelezaji, mikakati ya utekelezaji, wadau na wahusika muhimu, muda wa utekelezaji, matokeo tarajiwa na viashiria vya matokeo.

Aidha, uchambuzi wa gharama za utekelezaji wa mpango utafanyika baada ya kuwashirikisha wadau watakaotekeleza mpango huu.

1.3 Umuhimu wa kuwepo kwa mpango

Ili kufaniksiha utekelezaji wa mapendekezo ya kikosi kazi, ni muhimu kuandaa mpango thabiti unaoonyesha namna ya kutekeleza mapendekezo yaliyotajwa kwenye taarifa ya kikosi kazi. Shughuli zilizoainishwa kwenye Mpango zimeelekezwa moja kwa moja kwa muhusika Mkuu akisaidiana na wadau wengine ili kuimarisha usimamizi wa pamoja.

1.4 Mpangilio wa mpango

Mpango huu umegawanyika katika sehemu tatu zifuatazo:-

- Sehemu ya kwanza ni utangulizi ambao unaeleza chimbuko la kuwepo kwa mpango, ukubwa wa tatizo, juhudi zilichofanyika, lengo na uhalali wa kuwepo kwa mpango na mpangilio wa sura mbalimbali katika andiko la mpango;
- Sehemu ya pili inaeleza hali halisi ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu zikiwemo fursa za maendeleo ya uchumi na ustawi wa jamii, pamoja na changamoto zinazolikabili bonde hilo; na
- Sehemu ya tatu inaonesha maeneo ya utekelezaji, sababu za utekelezaji wa kila eneo, mikakati ya utekelezaji pamoja na matokeo tarajiwa katika kila eneo la utekelezaji.

2.0 HALI HALISI YA BONDE LA MTO RUAHA MKUU

2.1 Umuhimu wa Bonde na uharibifu wa mazingira

Bonde la Mto Ruaha Mkuu lina fursa nyingi za maendeleo ya kiuchumi na kijamii kama vile kilimo cha umwagiliaji, malisho ya mifugo, uvuvi, hifadhi za misitu, hifadhi za wanyamapori pamoja na uzalishaji wa umeme. Maeneo ya umwagiliaji hususan, katika eneo la Usangu yamekuwa yakiongezeka mwaka hadi mwaka kutoka hekta 14,000 mwaka 1980 mpaka hekta 24,000 mwaka 1990 na kufikia hekta za mraba 115,000 mwaka 201, hali inayochangia kupungua kwa mtiririko wa maji katika Mto Ruaha Mkuu mwaka hadi mwaka. Hii inaonyesha kwamba, kilimo cha umwagiliaji ndio tegemeo pekee la kipato na maisha ya kujikimu ya wananchi wa bonde hili. Kimfumo, bonde la Mto Ruaha Mkuu lina mtandao imara wa wadau wa sekta ya umma wakishirikiana na sekta binafsi katika kutatua changamoto mbalimbali za kimaendeleo ikiwemo utunzaji wa Mto Ruaha Mkuu.

Bonde la Mto Ruaha Mkuu linakabiliwa na uharibifu mkubwa wa mazingira hususan, kwenye vyanzo vya maji. Uharibifu huu unatokana na shughuli za kibinadamu zisizo endelevu zinazofanyika kwenye vilele vya milima, miteremko ya milima na katika ardhi oevu. Sababu nyingine ni kukosekana kwa usimamizi thabiti wa rasilimali za maji, ongezeko la idadi ya watu, ongezeko la shughuli za kilimo cha umwagiliaji na ufugaji, mabadiliko ya tabianchi, kukosekana kwa matumizi bora ya ardhi, udhaifu katika usimamizi wa sheria mbalimbali, ukosefu wa elimu ya matumizi endelevu ya maliasili na kutotekelezwa kwa matamko na maagizo ya viongozi wa kisiasa. Vile vile kuna uratibu hafifu wa wadau wanaofanya kazi zao katika bonde la Mto Ruaha Mkuu hali iliyosababisha kuongezeka kwa changamoto za utunzaji wa mazingira ya bonde.

Historia inaonesha kwamba kabla ya miaka ya 1980 mtiririko wa maji katika Mto Ruaha Mkuu wakati wa kiangazi ulikuwa kati ya mita za ujazo 0.5 – 1.0 kwa sekunde. Uharibifu wa mazingira na kuongezeka kwa shughuli za kibinadamu, hasa kilimo cha umwagiliaji kisicho endelevu, ufugaji, upandaji wa miti ya kibiashara na uvunaji wa misitu usio endelevu na shughuli nyingine za kibinadamu zimesababisha mtiririko wa maji katika mito na vijito kupungua na kukauka kwa muda mrefu kuliko ilivyokuwa hapo awali.

2.2 Juhudi za Usimamizi wa Mazingira

Serikali na wadau mbalimbali wamekuwa wakitekeleza shughuli za utunzaji wa mazingira ya bonde la Mto Ruaha Mkuu kwa kuzingatia miongozo ya Sera na Sheria mbalimbali ili kuhuisha ikolojia ya bonde. Aidha, kumekuwa na program na miradi mbalimbali ambayo imekuwa ikitekelezwa katika bonde la Mto Ruaha Mkuu kwa lengo hilo hilo.

Pamoja na juhudi zilizofanyika, hali ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeendelea kuwa mbaya na kutishia maendeleo ya kiuchumi, kijamii na kiikolojia.

2.3 Masuala muhimu yaliyozingatiwa katika Mpango

Kwa kuzingatia uchambuzi wa hali halisi ya bonde la Mto Ruaha Mkuu, miongoni mwa mambo yaliyozingatiwa ni pamoja na taarifa zinazotokana na mapendekezo 30 ya taarifa ya kikosi kazi yaliyopendekezwa kwa kuzingatia masuala ya kisera na kisheria, kimkakati na kiutendaji kama ifuatavyo: -

2.3.1 Masuala muhimu ya Kisera na Kisheria

(i) Serikali iunde **Mamlaka Maalum** kisheria itakayokuwa na jukumu la kusimamia matumizi endelevu ya raslimali zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu. Pamoja na mamlaka hiyo uundwe **Mfuko Maalum** wa Wakfu ***(Trust Fund)*** ambao **utachangiwa na wote wanaonufaika na rasilimali za Bonde** na wadau wengine na usimamiwe kwa pamoja na wadau hao (Serikali, sekta binafsi na wabia wa Bonde la Mto Rufiji). Taasisi hiyo iwe chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais.

Aidha, ili kutekeleza pendekezo hilo mpango uhusishe hatua mbili kuu (i) kwa kuanzia Mamlaka hiyo ianzishwe kwa kutumia **Sheria ya Mazingira Na. 20 ya Mwaka 2004 kwa maana ya Eneo Lindwa *(Environmentally Protected Area)*** na (ii) Baadaye itolewe sheria maalum ya kuunda Mamlaka, Mfuko na utaratibu wa kuuchangia na kusimamia matumizi endelevu ya rasilimali za Bonde.

Kikosi Kazi kinatambua zipo mamlaka mbalimbali ambazo zimeundwa katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu/Rufiji hivyo, ufanyike mpango wa **kurazinisha** mipaka na majukumu ya mamlaka hizo ili ziweze kutekeleza majukumu yake chini ya Mamlaka Maalum na Mfuko.

(ii) Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi wahakikishe Wilaya na Vijiji vyote vilivyopo ndani ya Bonde vinaandaa, kutekeleza na kusimamia **Mipango ya Matumizi ya Ardhi.** Aidha, mipango iliyopo ipitiwe na kuhuishwa.

(iii) Ili kuhakikisha **wamiliki wa ardhi wanatumia rasilimali hiyo kwa uendelevu utakaochangia utunzaji wa ikolojia ya Bonde,** Ofisi ya Rais TAMISEMI, Ofisi ya Makamu wa Rais, Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ziharakishe **uwekaji wa ukomo wa kiwango cha juu cha ardhi** ambacho kinaweza kumilikiwa na kutumiwa kwa kilimo, misitu, ufugaji, viwanda, makazi na matumizi mengine kwa mujibu wa Sheria ya Ardhi Na. 4 na Sheria ya Ardhi ya Vijiji Na. 5 ya Mwaka 1999.

(iv) Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Ofisi ya Makamu wa Rais na Wizara ya Maji na Umwagiliaji ziharakishe kubainisha vyanzo vya maji katika Bonde hususan, milima, na misitu ya asili na kuondoa shughuli za kibinadamu. Aidha, vyanzo vyote vya maji ndani ya bonde, vipimwe na

viwekewe mipaka kwa kutumia alama zinazoonekana kwa urahisi; na kumilikishwa kwa mamlaka husika. Mfano mzuri upo katika Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi-TANROADS katika kuweka mipaka ya maeneo ya barabara.

(v) Ofisi ya Makamu wa Rais isimamie uandaaji wa SEA katika Bonde. Katika kuandaa SEA hiyo, wadau wote washirikishwe. Aidha, Sera na Sheria ya Mazingira pamoja na Sera na Sheria nyingine zinazohusika katika eneo hilo zitazamwe upya.

(vi) Ofisi ya Rais TAMISEMI ikishirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi na Wizara ya Fedha na Mipango iandae utaratibu wa kutoza kodi ya mifugo. Mapato yatakayotokana na kodi hiyo yalenge kuipatia Serikali uwezo wa kuboresha tija na uzalishaji katika sekta ya mifugo hususan ujenzi wa miundombinu, masoko, nyanda za malisho na ujenzi wa viwanda vya chakula cha mifugo kwa kushirikiana na sekta binafsi.

(vii) Ofisi ya Makamu wa Rais, ihakikishe Wizara za kisekta zinasimamia Sera na Sheria katika utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde. Mamlaka inayopendekezwa ipewe uwezo wa kuhakikisha kazi zote zinazotekelezwa katika Bonde zinazingatia Sera na Sheria zilizopo za uhifadhi wa mazingira na ikolojia ya Bonde.

(viii) Wizara za kisekta zikishirikiana na Wizara ya Katiba na Sheria zifanye mapitio ya sera na sheria za sekta zinazohusika moja kwa moja katika utunzaji wa mazingira ya Bonde na nchini kwa ujumla ili kuhakikisha zina uwezo wa kuwezesha wadau kusimamia kwa ufanisi zaidi matumizi endelevu ya raslimali za Bonde na mazingira kwa ujumla.

(ix) Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ikishirikiana na Wizara ya Katiba na Sheria iandae utaratibu wa kupatikana kwa sheria ya ujumla inayosimamia ardhi na raslimali za sekta ya kilimo.

(x) Kutokana na umuhimu wa misitu ya biashara kwa ustawi wa wananchi katika maeneo ya Bonde, taasisi za utafiti wa mbegu za misitu zizalishe mbegu za miti ya biashara isiyotumia maji kwa wingi.

(xi) Kwa kuwa rasilimali maji ni muhimu sana kwa uhai na ina wadau wengi, ipo haja ya kuanzishwa kwa **"Water Resource Regulatory Authority"** ambayo itadhibiti matumizi ya maji nchini. Wizara ya Maji na Umwagiliaji wamepewa majukumu ya kuhakikisha kila Mtanzania anapata maji safi na salama ya kunywa; Sekta ya Kilimo inahitaji maji kwa ajili ya umwagiliaji (irrigation); Sekta ya Mifugo inahitaji maji kwa ajili ya mifugo; Uvuvi vile vile inahitaji maji kwa ajili ya shughuli za uvuvi na ufugaji wa samaki na kila sekta inahitaji maji kwa ajili ya matumizi mbali mbali, hivyo Wizara ya Maji na Umwagiliaji ni mdau mmojawapo na hawezi kuwa sehemu ya mtoa vibali vya kutumia maji kwa sekta nyingine.

2.3.2 Masuala muhimu ya Kimkakati

(i) Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ihakikishe uzalishaji wa mazao, mifugo na uvuvi unafanyika kwa kutumia mbinu bora za uzalishaji. Uzalishaji wa mazao ya kilimo uzingatie **kilimo hifadhi** katika maeneo yanayotegemea mvua na **kilimo shadidi** katika maeneo ya umwagiliaji; ufugaji uzingatie uwezo wa maeneo ya malisho (carrying capacity) na uboreshaji na utunzaji wa nyanda za malisho. Aidha, uendelezaji wa uvuvi na ufugaji wa samaki kwenye mito na mabwawa na maeneo oevu usimamiwe ili ufanyike katika taratibu endelevu. Kazi hii iendane

na utengaji wa maeneo ya uwekezaji wa miundombinu ya kuongeza thamani na masoko ya mazao ya kilimo, mifugo na uvuvi.

(ii) Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi iharakishe kukamilisha kazi inayoendelea ya utambuzi na uwekaji alama mifugo yote. Kazi hii iendane na kazi inayoendelea ya utengaji wa maeneo ya malisho na uwekaji wa miundombinu ya mifugo (majosho, njia za mifugo, mabirika ya kunyweshea mifugo, minada, viwanda vya vyakula vya mifugo na kuchakata mazao ya mifugo).

(iii) Mamlaka inayopendekezwa ihakikishe mipango na shughuli za sekta mbalimbali ndani ya Bonde inaratibiwa ili kuhakikisha inatekelezwa kwa utaratibu endelevu na inachangia katika maslahi mapana ya maendeleo ya Bonde badala ya kila taasisi na mipango yake.

(iv) Ofisi ya Makamu wa Rais ihakikishe miradi yote inayotekelezwa ndani ya Bonde ambayo haijafanyiwa EIA ifanyiwe.

(v) Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI, ihakikishe taasisi zote zinazosimamia utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde zinatoa elimu kuhusu mbinu za kuhimili na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

2.3.3 Masuala muhimu ya Kiutendaji

(i) Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Mwanasheria Mkuu wa Serikali waharakishe utekelezaji wa **Tangazo la Serikali Na. 28 la mwaka 2008** kwa kuzingatia sheria na taratibu. Tangazo hilo linahusu kupandisha hadhi eneo la Usangu kuwa sehemu ya Hifadhi ya Taifa ya Ruaha.

(ii) Ili kuhakikisha matumizi endelevu ya rasilimali maji katika eneo la Bonde yanakidhi mahitaji ya wadau wote, Mamlaka inayopendekezwa kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI na Wizara ya Maji na Umwagiliaji zihakikishe kilimo cha umwagiliaji kinaboreshwa na kutekelezwa kulingana na sheria na taratibu zilizopo. Aidha, ifanyike tathmini ya kiasi cha maji katika kila chanzo, mahitaji katika skimu za umwagiliaji zilizopo kwa sasa na kulinganishwa na vibali vilivyotolewa. Teknolojia za kisasa zitumike katika kuongeza ufanisi katika miradi ya umwagiliaji. Serikali ihakikishe wawekezaji wote wapya katika bonde wanatumia teknolojia zinazohifadhi maji. Aidha, skimu za mashamba makubwa zilizopo zibadilishwe kwenda kwenye mfumo unaotumia maji machache.

(iii) Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikana na Wizara ya Maliasili na Utalii ifanye tathmini ya kina kwa ajili ya kutambua maeneo yanayopaswa kubakizwa katika uoto wa asili na misitu ya asili na yale yanayoweza kutumika kwa upandaji wa miti isiyo ya asili kibiashara bila kuathiri ikolojia na upatikanaji wa maji. Pale ambapo tathmini itabaini miti isiyo ya asili inaathiri mazingira, miti hiyo iondolewe. Aidha, tathmini hiyo ielekeze upandaji wa miti kibiashara ufanyike kwa kuzingatia mipango ya matumizi ya ardhi.

(iv) Ofisi ya Rais TAMISEMI ikishirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ihakikishe kilimo katika maeneo ya miteremko/mwinamo yanajengewa makinga-maji, kubakiza uoto wa asili na kilimo hifadhi na kutumia mbinu nyingine za kuzuia mmomonyoko wa

udongo. Aidha, tathmini ifanyike kubaini maeneo yasiyofaa kwa kilimo kutokana na mitelemko mikali, ili maeneo hayo yazuiliwe kutumika kwa kilimo na makazi.

(v) Wizara ya Maji na Umwagiliaji ifanye tathmini ya maeneo ambayo mito imepoteza muelekeo na kuandaa na kusimamia utekelezaji wa mpango wa kurejesha mito hiyo katika mikondo yake. Aidha, Wizara isimamie ukamilishaji wa kazi iliyoanza katika baadhi ya mito ya Ndembera, Mswiswi, Mkoji na Kioga.

(vi) Wizara ya Maji na Umwagiliaji ihakikishe uwekaji wa vipimo vya maji *(flow meters)* unafanyika katika mabanio na matupio ya maji ili kujua kiasi cha maji kinachotumika na kinachorudishwa mtoni kulingana na kibali cha maji kilichotolewa. Watumiaji wa skimu zote za umwagiliaji ambazo hazina vipimo waweke vipimo vya kujua kiasi cha maji kinachochukuliwa na kurudishwa mtoni. Aidha, wamiliki wa mashamba ya umwagiliaji ambao hawajafunga vipimo hivyo wasitishiwe vibali.

(vii) Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa zihakikishe kuwa kilimo kisichozingatia kilimo hifadhi na kilimo shadidi kinasitishwa katika eneo la Bonde la Mto Ruaha Mkuu. Aidha, kutokana na ukubwa wa kazi hiyo utolewe muda wa kutoa elimu kwa Watendaji ili watumike kuelimisha wakulima juu utekelezaji wa kilimo hicho.

(viii) Wizara ya Maji na Umwagiliaji, Wizara ya Maliasili na Utalii na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi zifanye tathmini kwa ajili ya kujenga mabwawa ya kuvuna maji ya mvua ili yasaidie kuwepo na mtiririko wa maji kwa mwaka mzima na kutumika kwa shughuli za kiuchumi na kijamii. Mabwawa makubwa yaliyopendekezwa ya uvunaji wa maji ya mvua ya Ndembera na Usalimwani yajengwe na Bwawa la Lwanyo ujenzi ukamilike.

(ix) Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara Ardhi Nyumba na Mandeleo ya Makazi na Wizara ya Maji na Umwagiliaji zifanye uhakiki wa milki zote zilizotolewa katika ardhi oevu na vyanzo vya maji katika eneo la Bonde ili zibatilishwe.

(x) Ofisi ya Rais TAMISEMI ikishirikiana na wadau isimamie utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi iliyopo katika Bonde kwa kuzingatia mapendekezo na mpango kazi wa Kamati ya Kisekta ya Utatuzi wa Migogoro ya Matumizi ya Ardhi iliyoundwa na Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Serikali itoe kipaumbele kwa utekelezaji wa mpango wa ***Kupanga-Kupima-Kumilikisha (K3)*** eneo lote la ardhi katika Bonde.

(xi) Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Wizara ya Nishati na Madini na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira zifanye tathmini ya maeneo ya uchimbaji wa madini katika bonde kwa lengo la kutambua uchimbaji unaofanyika katika vyanzo vya maji na maeneo oevu na kuusitisha. Vilevile, Mamlaka za Serikali za Mitaa katika Bonde zitunge sheria ndogo zinazowataka wachimbaji wa madini ya aina zote katika maeneo ya Bonde kupata kibali cha uchimbaji. Aidha, Wizara ya Nishati na Madini isitoe leseni za uchimbaji wa madini katika Bonde bila kuzishirikisha Halmashauri husika.

(xii) Ofisi ya Makamu wa Rais, ihakikishe huduma za ukaguzi na 'Ufuatiliaji na Tathmini' zinatolewa na Ofisi za Kanda za Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC). Aidha, Wizara ya Maji na Umwagiliaji ihakikishe Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Bodi ya Maji ya Bonde zinaimarishwa na kuratibiwa ipasavyo.

(xiii) Ofisi ya Makamu wa Rais iandae mfumo utakaohakikisha kuwa sehemu ya mchango wa wadau wanaotumia raslimali maji katika Bonde inatumika kuchangia miradi ya maendeleo ya wananchi kama sehemu ya hamasa ya utunzaji wa vyanzo vya maji. Aidha Ofisi, ihakikishe taasisi zinazonufaika kutokana na huduma za upatikanaji wa maji zinabuni utaratibu wa kufikisha huduma za jamii kwa unafuu.

(xiv) Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara ya Nishati na Madini, Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi pamoja na wadau wengine itekeleze mpango maalum wa kuwawezesha wakazi wa Bonde kuanzisha na kutekeleza shughuli mbadala za kiuchumi ambazo ni rafiki kwa mazingira.

(xv) Kikosi Kazi kinapendekeza Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi na Wizara ya Maliasili na Utalii wahakikishe kuwa mifugo yote iliyopo katika maeneo ya Hifadhi za Taifa, Hifadhi za Akiba na maeneo mengine yaliyoanishwa kwa shughuli zisizo za ufugaji inaondolewa haraka.

(xvi) Wizara ya Maji na Umwagiliaji ikishirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango ziharakishe utekelezaji wa Mfuko wa Umwagiliaji kupitia ukusanyaji wa maduhuli kama fidia ya uwekezaji uliofanyika katika miradi ya umwagiliaji ili mapato hayo yatumike katika kuboresha miundombinu ya umwagiliaji katika skimu zilizopo na ujenzi wa skimu mpya.

(xvii) Watu wote waliokiuka taratibu watambuliwe na wachukuliwe hatua za kisheria ikiwa ni pamoja na kutozwa faini kulingana na taratibu na sheria. Aidha, wale wote waliotambuliwa na Kikosi Kazi na kutozwa faini wafuatiliwe ili kuhakikisha wote wanalipa faini hizo. Kikosi Kazi kilibaini wakiukaji wa sheria katika Bonde wapatao 11 ambao walitozwa faini ya jumla ya Shilingi milioni 224,490,000/=.

(xviii) Wizara ya Maliasili na Utalii pamoja na Ofisi ya Rais –TAMISEMI wafuatilie na kumaliza mgogoro wa mpaka kati ya skimu ya Igomelo na Hifadhi ya Akiba ya Mpanga-Kipengere. Kikosi kazi kinashauri, banio la skimu ya Igomelo libaki ndani ya Hifadhi ila eneo lote la skimu libaki kwa wananchi kama sehemu ya utatuzi wa mgogoro huo.

(xix) Kutokana na ongezeko kubwa la watu katika bonde, kuwepo na hatua za kudhibiti ongezeko la watu kwa kutoa elimu ya idadi ya watu kuwiana na matumizi endelevu ya raslimali za asili.

(xx) Jitihada zielekezwe katika kuongeza uzalishaji (productivity) badala ya kuongeza maeneo yanayolimwa.

3.0 MPANGO

Mpango wa Kitaifa wa hifadhi ya Mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu ni mpango unaolenga kuratibu usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji, ardhi na rasilimali zinazohusiana nazo, ili kupata matokeo mazuri zaidi ya kiuchumi na kijamii katika uwiano sawa pasipo kuathiri uendelevu wa mfumo wa ikolojia kwa manufaa ya kizazi cha sasa na baadaye.

Mpango huu unategemea kutekelezwa kama ulivyopangwa na kufikia malengo yaliyowekwa, hata hivyo vihatarishi mbalimbali ambavyo vimebainishwa kwenye kiambatisho namba 1 vinaweza kwa namna moja au nyingine kuchelewesha au kukwamisha utekelezaji wa mpango huu.

3.1 Maeneo ya utekelezaji

Mpango umependekeza maeneo makuu saba ambayo yatapelekea kuhuishwa kwa mifumo ikolojia na ustawi wa bioanuai endelevu kwa ajili ya jamii, uchumi na mazingira. Maeneo haya yanatokana na mapendekezo 36 yaliyobainishwa katika taarifa ya Kikosi Kazi (Jedwali namba 1) na kutafsiriwa katika mikakati na shughuli mbalimbali. Maeneo ya utekelezaji yaliyopendekezwa ni yafuatayo: -

i. Kuanzisha na KuimarishaTaasisi na Mfuko inayosimamia maendeleo ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu;
ii. Kuimarisha upatikanaji, matumizi na usimamizi endelevu wa rasilimali Ardhi;
iii. Kuboresha, upatikanaji, matumizi na usimamizi endelevu wa rasilimali za maji;
iv. Kuimarisha usimamizi endelevu wa Mazingira, Hifadhi za Taifa na Misitu;
v. Kupitia na Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu;
vi. Kusimamia shughuli endelevu za Nishati, Uhifadhi, Kilimo, Ufugaji, Uvuvi na Shughuli za Kijamii; na
vii. Kuboresha uratibu wa Shughuli za usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Jedwali Namba 1: Maeneo saba ya utekelezaji yatokanayo na mapendekezo ya taarifa ya kikosi kazi

Maeneo ya Utekelezaji	Mapendekezo ya Kikosi kazi
1.0 Kuboresha upatikanaji, matumizi na usimamizi endelevu wa Rasilimali Maji	1.1 **Mapendekezo ya Kisera na Kisheria** 1.1.1 Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Ofisi ya Makamu wa Rais na Wizara ya Maji na Umwagiliaji ziharakishe kubainisha vyanzo vya maji katika Bonde hususan, milima, na misitu ya asili na kuondoa shughuli za kibinadamu. Aidha, vyanzo vyote vya maji ndani ya bonde, vipimwe na viwekewe mipaka kwa kutumia alama zinazoonekana kwa urahisi; na kumilikishwa kwa mamlaka husika. Mfano mzuri upo katika Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi-TANROADS katika kuweka mipaka ya maeneo ya barabara. 1.1.2 Kwa kuwa rasilimali maji ni muhimu sana kwa uhai na ina wadau wengi, upo umuhimu wa kuanzishwa kwa "**Water Resource Regulatory Authority**" ambayo itadhibiti matumizi ya maji nchini. Wizara ya Maji na Umwagiliaji imepewa majukumu ya kuhakikisha kila Mtanzania anapata maji safi na salama ya kunywa; Sekta ya Kilimo inahitaji maji kwa ajili ya umwagiliaji (irrigation); Sekta ya Mifugo inahitaji maji kwa ajili ya mifugo; Uvuvi vile vile inahitaji maji kwa ajili ya uvuvi na kila sekta inahitaji maji kwa ajili ya matumizi mbali mbali hivyo, Wizara ya Maji na Umwagiliaji ni mdau mmojawapo na hawezi kuwa sehemu ya mtoa vibali vya kutumia maji kwa sekta nyingine.
	1.2 Mapendekezo ya Kiutendaji 1.2.1 Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Mwanasheria Mkuu wa Serikali waharakishe utekelezaji wa **Notisi ya Serikali Na. 28 ya mwaka 2008** kwa kuzingatia sheria na taratibu. Notisi hiyo inahusu kupandisha hadhi eneo la Usangu kuwa sehemu ya Hifadhi ya Taifa ya Ruaha. 1.2.2 Ili kuhakikisha matumizi endelevu ya rasilimali maji katika eneo la Bonde yanakidhi mahitaji ya wadau wote, Mamlaka inayopendekezwa kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais-TAMISEMI na Wizara ya Maji na Umwagiliaji zihakikishe kilimo cha umwagiliaji kinaboreshwa na kutekelezwa kulingana na sheria na taratibu zilizopo.

	Aidha, ifanyike tathmini ya kiasi cha maji katika kila chanzo, mahitaji katika skimu za umwagiliaji zilizopo kwa sasa na kulinganishwa na vibali vilivyotolewa. Teknolojia za kisasa zitumike katika kuongeza ufanisi katika miradi ya umwagiliaji. Serikali ihakikishe wawekezaji wote wapya katika bonde wanatumia teknolojia zinazohifadhi maji. Aidha, skimu za mashamba makubwa zilizopo zibadilishwe kwenda kwenye mfumo unaotumia maji machache. 1.2.3 Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikana na Wizara ya Maliasili na Utalii ifanye tathmini ya kina kwa ajili ya kutambua maeneo yanayopaswa kubakizwa katika uoto wa asili na misitu ya asili na yale yanayoweza kutumika kwa upandaji wa miti isiyo ya asili kibiashara bila kuathiri ikolojia na upatikanaji wa maji. Pale ambapo tathmini itabaini miti isiyo ya asili inaathiri mazingira, miti hiyo iondolewe. Aidha, tathmini hiyo ielekeze upandaji wa miti kibiashara ufanyike kwa kuzingatia mipango ya matumizi ya ardhi. 1.2.4 Wizara ya Maji na Umwagiliaji ifanye tathmini ya maeneo ambayo mito imepoteza muelekeo na kuandaa na kusimamia utekelezaji wa mpango wa kurejesha mito hiyo katika mikondo yake. Aidha, Wizara isimamie ukamilishaji wa kazi iliyoanza katika baadhi ya mito ya Ndembera, Mswiswi, Mkoji na Kioga. 1.2.5 Wizara ya Maji na Umwagiliaji ihakikishe uwekaji wa vipimo vya maji (*flow meters*) unafanyika katika mabanio na matupio ya maji ili kujua kiasi cha maji kinachotumika na kinachorudishwa mtoni kulingana na kibali cha maji kilichotolewa. Watumiaji wa skimu zote za umwagiliaji ambazo hazina vipimo waweke vipimo vyakujua kiasi cha maji kinachochukuliwa na kurudishwa mtoni. Aidha, wamiliki wa mashamba ya umwagiliaji ambao hawajafunga vipimo hivyo wasitishiwe vibali. 1.2.6 Wizara ya Maji na Umwagiliaji, Wizara ya Maliasili na Utalii na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi zifanye tathmini kwa ajili ya kujenga mabwawa ya kuvuna maji ya mvua ili yasaidie kuwepo na mtiririko wa maji kwa mwaka mzima na kutumika kwa shughuli za kiuchumi na kijamii. Mabwawa makubwa yaliyopendekezwa ya uvunaji wa maji ya mvua ya Ndembera na Usalimwani yajengwe na la Bwawa la Lwanyo ujenzi ukamilike. 1.2.7 Wizara ya Maji na Umwagiliaji ikishirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango ziharakishe utekelezaji wa Mfuko wa Umwagiliaji kupitia ukusanyaji wa maduhuli kama fidia ya uwekezaji uliofanyika katika miradi ya

	umwagiliaji ili mapato hayo yatumike katika kuboresha miundombinu ya umwagiliaji katika skimu zilizopo na ujenzi wa skimu mpya.
2.0 Kuimarisha upatikanaji, Matumizi na Usimamizi endelevu wa Rasilimali Ardhi	2.1 **Mapendekezo ya Kisera na Kisheria** 2.1.1 Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi wahakikishe Wilaya na Vijiji vyote vilivyopo ndani ya Bonde Vinaandaa, kutekeleza na kusimamia Mipango ya Matumizi ya Ardhi Aidha, mipango iliyopo ipitiwe na kuhuishwa. 2.1.2 Ili kuhakikisha wamiliki wa ardhi wanatumia rasilimali hiyo kwa uendelevu utakaochangia utunzaji wa ikolojia ya Bonde, Ofisi ya Rais TAMISEMI, Ofisi ya Makamu wa Rais, Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ziharakishe uwekaji wa ukomo wa kiwango cha juu cha ardhi ambacho kinaweza kumilikiwa na kutumiwa kwa kilimo, misitu, ufugaji, viwanda, makazi na matumizi mengine kwa mujibu wa Sheria ya Ardhi Na. 4 na Sheria ya Ardhi ya Vijiji Na. 5 ya Mwaka 1999. **2.2 Mapendekezo ya Kiutendaji** 2.2.1 Ofisi ya Rais-TAMISEMI, Wizara Ardhi Nyumba na Mandeleo ya Makazi na Wizara ya Maji na Umwagiliaji zifanye uhakiki wa milki zote zilizotolewa katika ardhi oevu na vyanzo vya maji katika eneo la Bonde ili zibatilishwe. 2.2.2 Ofisi ya Rais-TAMISEMI ikishirikiana na wadau isimamie utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi iliyopo katika Bonde kwa kuzingatia mapendekezo na mpango kazi wa Kamati ya Kisekta ya Utatuzi wa Migogoro ya Matumizi ya Ardhi iliyoundwa na Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Serikali itoe kipaumbele kwa utekelezaji wa mpango wa Kupanga-Kupima-Kumilikisha (K3) eneo lote la ardhi katika Bonde.
3.0 Kuimarisha Usimamizi endelevu wa Mazingira, Hifadhi ya Taifa na	3.1 **Mapendekezo ya Kisera na Kisheria** 3.1.1 Ofisi ya Makamu wa Rais isimamie uandaaji wa SEA katika Bonde. Katika kuandaa SEA hiyo, wadau wote washirikishwe. Aidha, Sera na Sheria ya Mazingira pamoja na sera na sheria nyingine husia zinazohusika katika eneo hilo zitazamwe upya.

Misitu	3.1.2 Kutokana na umuhimu wa misitu ya biashara kwa ustawi wa wananchi katika maeneo ya Bonde, taasisi za utafiti wa mbegu za misitu zizalishe mbegu za miti ya biashara isiyotumia maji kwa wingi.
	3.2 Mapendekezo ya Kimkakati 3.2.1 Ofisi ya Makamu wa Rais ihakikishe miradi yote inayotekelezwa ndani ya Bonde ambayo haijafanyiwa EIA ifanyiwe. 3.2.2 Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI, ihakikishe taasisi zote zinazosimamia utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde zinatoa elimu kuhusu mbinu za kuhimili na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.
	3.3 Mapendekezo ya Kiutendaji 3.3.1 Ofisi ya Makamu wa Rais, ihakikishe huduma za ukaguzi na 'Ufuatiliaji na Tathmini' zinazotolewa na Ofisi za Kanda za Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC), Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Bodi ya Maji ya Bonde zinaimarishwa na kuratibiwa. 3.3.2 Ofisi ya Makamu wa Rais iandae mfumo utakaohakikisha kuwa sehemu ya mchango wa wadau wanaotumia raslimali maji katika Bonde inatumika kuchangia miradi ya maendeleo ya wananchi kama sehemu ya hamasa ya utunzaji wa vyanzo vya maji. Aidha Ofisi, ihakikishe taasisi zinazonufaika kutokana na huduma za upatikanaji wa maji zinabuni utaratibu wa kufikisha huduma za jamii kwa unafuu. 3.3.3 Ofisi ya Rais-TAMISEMI, Wizara ya Nishati na Madini, Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi pamoja na wadau wengine itekeleze mpango maalum wa kuwawezesha wakazi wa Bonde kuanzisha na kutekeleza shughuli mbadala za kiuchumi ambazo ni rafiki kwa mazingira. 3.3.4 Watu wote waliokiuka taratibu watambuliwe na wachukuliwe hatua za kisheria ikiwa ni pamoja na kutozwa faini kulingana na taratibu na sheria. Aidha wale wote waliotambuliwa na Kikosi Kazi na kutozwa faini wafuatiliwe ili kuhakikisha wote wanalipa faini hizo. Kikosi Kazi kilitoza jumla ya wakiukaji wa sheria mbalimbali katika Bonde wapatao 11 walitozwa faini ya jumla ya Shilingi milioni 224,490,000/=.

	3.3.5 Wizara ya Maliasili na Utalii pamoja na Ofisi ya Rais –TAMISEMI wafuatilie na kumaliza mgogoro wa mpaka kati ya skimu ya Igomelo na Hifadhi ya Akiba ya Mpanga-Kipengere. Kikosi kazi kinashauri, banio la skimu ya Igomelo libaki ndani ya Hifadhi ila eneo lote la skimu libaki kwa wananchi kama sehemu ya utatuzi wa mgogoro huu.
4.0 Kusimamia shughuli endelevu za Nishati, Uhifadhi, Kilimo, Ufugaji, Uvuvi na Shughuli za Kijamii	4.1 **Mapendekezo ya Kisera na Kisheria** 4.1.1 Ofisi ya Rais-TAMISEMI ikishirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi na Wizara ya Fedha na Mipango iandae utaratibu wa kuitoza kodi ya mifugo. Mapato yatakayotokana na kodi hiyo yalenge kuipatia Serikali uwezo wa kuboresha tija na uzalishaji katika sekta ya mifugo hususan ujenzi wa miundombinu, masoko, nyanda za malisho na ujenzi wa viwanda vya cha chakula mifugo kwa kushirikiana na sekta binafsi. 4.1.2 Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ikishirikiana na Wizara ya Katiba na Sheria iandae utaratibu wa kupatikana kwa sheria ya ujumla inayosimamia ardhi na raslimali za sekta ya kilimo.
	4.2 Mapendekezo ya Kimkakati 4.2.1 Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ihakikishe uzalishaji wa mazao, mifugo na uvuvi unafanyika kwa kutumia mbinu bora za uzalishaji (Good Agricultural Practices – GAP). Uzalishaji wa mazao ya kilimo uzingatie **kilimo hifadhi** katika maeneo yanayotegemea mvua na **kilimo shadidi** katika maeneo ya umwagiliaji; ufugaji uzingatie uwezo wa maeneo ya malisho (Carrying Capacity) na uboreshaji na utunzaji wa nyanda za malisho. Aidha, uendelezaji wa uvuvi na ufugaji wa samaki kwenye mito na mabwawa na maeneo oevu usimamiwe ili ufanyike katika taratibu endelevu. Kazi hii iendane ya utengaji wa maeneo ya uwekezaji wa miundombinu ya kuongeza thamani na masoko ya mazao ya kilimo, mifugo na uvuvi. 4.2.2 Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi iharakishe kukamilisha kazi inayoendelea ya utambuzi na uwekaji alama mifugo yote. Kazi hii iendane na kazi inayoendelea ya utengaji wa maeneo ya malisho na uwekaji wa miundombinu ya mifugo (majosho, njia za mifugo, mabirika ya kunyweshea mifugo, minada, viwanda vya vyakula vya mifugo na kuchakata mazao ya mifugo).

	4.3 Mapendekezo ya Kiutendaji 4.3.1 Ofisi ya Rais-TAMISEMI ikishirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi ihakikishe kilimo katika maeneo ya miteremko/mwinamo yanajengewa makinga-maji, kubakiza uoto wa asili na kilimo hifadhi na kutumia mbinu nyingine za kuzuia mmomonyoko wa udongo. Aidha, tathmini ifanyike kubaini maeneo yasiyofaa kwa kilimo kutokana na mitelemko mikali, ili maeneo hayo yazuiliwe kutumika kwa kilimo na makazi. 4.3.2 Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa zihakikishe kuwa kilimo kisichozingatia kilimo hifadhi na kilimo shadidi kinasitishwa katika eneo la Bonde la Mto Ruaha Mkuu. Aidha, kutokana na ukubwa wa kazi hiyo utolewe muda wa kutoa elimu kwa Watendaji ili watumike kuelimisha wakulima juu utekelezaji wa kilimo hicho. 4.3.3 Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Wizara ya Nishati na Madini na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira zifanye tathmini ya maeneo ya uchimbaji wa madini katika bonde kwa lengo la kutambua uchimbaji unaofanyika katika vyanzo vya maji na maeneo oevu na kuusitisha. Aidha, Mamlaka za Serikali za Mitaa katika Bonde zitunge sheria ndogo zinazowataka wachimbaji wa madini ya aina zote katika maeneo ya Bonde kupata kibali cha uchimbaji. Aidha, Wizara ya Nishati na Madini isitoe leseni za uchimbaji wa madini katika Bonde bila kuzishirikisha Halmashauri husika. 4.3.4 Kikosi Kazi kinapendekeza Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi na Wizara ya Maliasili na Utalii wahakikishe kuwa mifugo yote iliyopo katika maeneo ya Hifadhi za Taifa, Hifadhi za Akiba na maeneo mengine yaliyoanishwa kwa shughuli zisizo za ufugaji inaondolewa haraka. 4.3.5 Kutokana na ongezeko kubwa la watu katika bonde, kuwepo na hatua za kudhibiti ongezeko la watu kwa kutoa elimu ya idadi ya watu kuwiana na matumizi endelevu ya raslimali za asili. 4.3.6 Jitihada zielekezwe katika kuongeza uzalishaji (productivity) badala ya kuongeza maeneo yanayolimwa.
5.0 Kuanzisha na kuimarisha Taasisi	**5.1 Mapendekezo ya Kisera na Kisheria**

na Mifuko inayosimamia Maendeleo ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu	5.1.1 Serikali iunde **Mamlaka Maalum** kisheria itakayokuwa na majukumu ya kusimamia matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha. Pamoja na mamlaka hiyo uundwe **Mfuko Maalum** wa Wakfu (Trust Fund) ambao utachangiwa na wote wanaonufaika na rasilimali za Bonde na wadau wengine na usimamiwe kwa pamoja wadau hao (Serikali, sekta binafsi na wabia wa Bonde la Mto Rufiji) Taasisi hiyo iwe chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais. Aidha, ili kutekeleza pendekezo hilo mpango uhusishe hatua mbili kuu (i) kwa kuanzia Mamlaka hiyo ianzishwe kwa kutumia **Sheria ya Mazingira Na. 20 ya Mwaka 2004 kwa maana ya Eneo Lindwa (Enviromentally Protected Area) (**ii) na Baadaye itolewe Sheria Maalum ya Kuunda Mamlaka, Mfuko na utaratibu wa kuuchangia na kuusimamia matumizi endelevu ya rasilimali za Bonde. Kikosi Kazi kinatambua zipo mamlaka mbalimbali ambazo zimeundwa katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu/Rufiji hivyo, ufanyike mpango wa **kurazinisha** mipaka na majukumu ya mamlaka hizo ili ziweze kutekeleza majukumu yake chini ya Mamlaka Maalum na Mfuko.
	5.2 Mapendekezo ya Kimkakati 5.2.1 Mamlaka inayopendekezwa ihakikishe mipango na shughuli za sekta mbalimbali ndani ya Bonde inaratibiwe ili kuhakikisha inatekelezwa kwa utaratibu endelevu na inachangia katika maslahi mapana ya maendeleo ya Bonde badala ya kila taasisi na mipango yake. 5.2.2 Ili kuhakikisha usimamizi wa sera na sheria katika utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde, Mamlaka inayopendekezwa ipewe uwezo wa kuhakikisha kazi zote zinazotekelezwa katika Bonde zinazingatia sera na sheria zilizopo za uhifadhi wa mazingira na ikolojia ya Bonde. 5.2.3 Ili kuhakikisha matumizi endelevu ya rasilimali maji katika eneo la Bonde yanakidhi mahitaji ya wadau wote, Mamlaka inayopendekezwa kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais-TAMISEMI na Wizara ya Maji na Umwagiliaji kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji, ihakikishe kilimo cha umwagiliaji kinafanyika kulingana na sheria na taratibu zilizopo. Aidha, ifanyike tathmini ya kiasi cha maji katika kila chanzo, mahitaji katika skimu za umwagiliaji zilizopo kwa sasa na kulinganishwa na vibali vilivyotolewa. Teknolojia za kisasa

	zitumike katika kuongeza ufanisi katika miradi ya umwagiliaji.
6.0 Kupitia na Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto la Mto Ruaha Mkuu	6.1 **Mapendekezo ya Kisera na Kisheria** 6.1.1 Ofisi ya Makamu wa Rais, ihakikishe Wizara za kisekta zinasimamia Sera na Sheria katika utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde. Mamlaka inayopendekezwa ipewe uwezo wa kuhakikisha kazi zote zinazotekelezwa katika Bonde zinazingatia Sera na Sheria zilizopo za uhifadhi wa mazingira na ikolojia ya Bonde. 6.1.2 Wizara za kisekta zikishirikiana na Wizara ya Katiba na Sheria zifanye mapitio ya sera na sheria za sekta zinazohusika moja kwa moja katika utunzaji wa mazingira ya Bonde na nchini kwa ujumla ili kuhakikisha zina uwezo wa kuwezesha wadau kusimamia kwa ufanisi zaidi matumizi endelevu ya raslimali za Bonde na mazingira kwa ujumla.

3.1.1 Usimamizi wa Matumizi Endelevu ya Rasilimali Maji

Lengo

Kuboresha upatikanaji, usimamizi na matumizi endelevu ya rasilimali za maji ndani ya bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Umuhimu

Usimamizi na uratibu duni wa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu umesababisha uharibifu mkubwa wa mazingira. Uharibifu huo umejidhihirisha katika maeneo mbalimbali ikiwemo upungufu mkubwa wa maji na mara nyingine kukauka kwa mito mbalimbali inayochangia maji kwenye Mto Ruaha Mkuu, ikiwemo kukauka kwa muda mrefu kwa Mto Ruaha Mkuu.

Historia inaonesha kwamba kabla ya miaka ya 1980, mtiririko wa maji katika Mto Ruaha Mkuu wakati wa kiangazi ulikuwa kati ya mita za ujazo 0.5 – 1.0 kwa sekunde. Kuanzia miaka ya 1990, mitiririko wa maji wakati wa kiangazi umepungua na kufikia mita za ujazo sifuri (0) wakati wa kiangazi. Uharibifu wa mazingira na kuongezeka kwa shughuli za kibinadamu, hasa kilimo cha umwagiliaji kisicho endelevu, ufugaji, upandaji wa miti ya kibiashara na uvunaji wa misitu usio endelevu na shughuli zingine za kibinadamu zimesababisha mtiririko wa maji katika mito na vijito kupungua na kukauka kwa muda mrefu kuliko ilivyokuwa hapo awali. Maeneo ya umwagiliaji hususan katika eneo la Usangu yamekuwa yakiongezeka mwaka hadi mwaka kutoka hekta 14,000 mwaka 1980 mpaka hekta 24,000 mwaka 1990 na kufikia hekta za mraba 115,000 mwaka 2015 na kuchangia kupungua kwa mtiririko wa maji katika Mto Ruaha Mkuu mwaka hadi mwaka

Mikakati

Mikakati iliyowekwa ili kuimarisha usimamizi wa matumizi endelevu ya rasilimali maji ni pamoja na:

- Uanzishaji na kuimarisha jumuiya za watumia maji zilizopo;
- Kuimarisha usimamizi wa sheria zinazo simamia rasilimaji za maji;
- Kuongeza ujazo wa maji kwa kurejesha mito kwenye mikondo yake;
- Kuimarisha utunzaji wa vyanzo vya maji;
- Kuwa na taratibu endelevu za upatikanaji wa maji kwa kilimo cha umwagiliaji;
- Kuboresha ufanisi wa matumizi ya maji katika kilimo cha umwagiliaji; na
- Kuimarisha usimamiaji wa matumizi bora ya maji katika skimu zote za umwagiliaji.

Shabaha

1. Jumuiya 50 za watumia maji zimeanzishwa ifikapo Juni, 2018.
2. Mifumo na sheria za Jumuiya za watumia maji 29 zimeimarishwa ifikapo Juni, 2019.
3. Jumuia 29 za watumia maji zimejengewa uwezo ifikapo Juni, 2018.
4. Taasisi 7 zinazosimamia matumizi ya sheria za maji zimefanyiwa mafunzo ya usimamizi wa rasilimali maji ifikapo Desemba 2017.

5. Sheria 8 zinazohusu uhifadhi wa Rasilimali maji zinasimamiwa na kutekelezwa ipasavyo ifikapo Desemba 2017.
6. Mikondo 4 ya mito iliyopoteza uelekeo imerejeshwa ifikapo Juni, 2022.
7. Vyanzo vya maji vyote vimetambuliwa na kuhifadhiwa ifikapo Juni, 2020.
8. Skimu zote za umwagiliaji zimefanyiwa tathmini na zimezingatia sheria za maji na umwagiliaji ifikapo Desemba 2018.
9. Mabwawa matatu ya Lwanyo, Salimuwani na Lugoda Lutali yamejengwa ifikapo 2019.
10. Tathimini ya maji imefanyika kwenye mito na vibali vimehakikiwa ifikapo 2019.
11. Miundombinu ya umwagiliaji ya skimu 80 imeboreshwa ifikapo 2022.
12. Vyama vya wamwagiliaji maji vimeanzishwa na kuimarishwa kusimamia vyema rasilimali maji ifikapo 2019.
13. Teknologia zinazotumia maji kidogo kuzalisha mpunga zihameimarishwa na kutumika ifikapo 2019.

Viashiria

1. Asilimia ya Jumuiya za watumia maji zilizoanzishwa.
2. Asilimia ya Jumuiya za watumia maji zilizoimarisha Mifumo, mafunzo na sharia.
3. Asilimia ya Jumuiya za watumia maji zilizopata mafunzo kuhusiana na sharia.
4. Asilimia ya taasisi zilizopata mafunzo ya usimamizi wa rasilimali maji.
5. Idadi ya Sheria zinazosimamia matumizi ya rasilimali za maji zilizofanyiwa marekebisho.
6. Idadi ya sheria zinazohusu uhifadhi wa Rasilimali maji zinasimamiwa na kutekelezwa.
7. Asilimia ya mikondo ya mito iliyorejeshwa.
8. Asilimia ya vyanzo vya maji vilivyotambuliwa na kuhifadhiwa.
9. Orodha ya skimu zilizohakikiwa kufanyiwa tathmini.
10. Asilimia ya mabwawa yaliyojengwa na yanatumika.
11. Idadi ya Mito inayotiririsha maji baada ya kuondolewa mchanga.
12. Kiasi cha maji kilichopo.
13. Idadi ya vibali vilivyohakikiwa.
14. Asilimia ya vibali vilivyorekebishwa.
15. Asilimia ya mito imefanyiwa tathimini ya kiwango cha maji.
16. Asilimia ya skimu zilizoboreshwa miundombinu ya umwagiliaji.
17. Asilimia ya skimu zenye vipimo vya maji kwenye mifereji mikuu na mirefeji ya matoleo.
18. Orodha ya skimu zilizo na vyama vya wamwagiliaji.
19. Asilimia ya eneo lililo chini ya tekinologia zitumiazo maji kidogo kuzalisha mpunga.

3.1.2 Kuimarisha upatikanaji, Matumizi na Usimamizi endelevu wa Rasilimali Ardhi

Lengo

Kuondoa migogoro ya matumizi ya ardhi na kulinda mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Uhalali

Bonde la Mto Ruaha Mkuu linabeba Wilaya 18 za vijijini na maeneo matano ya mjini ndani ya mikoa 7 ya kiutawala (Iringa, Njombe, Mbeya, Dodoma, Singida na Morogoro). Hali ilivyo kwa sasa inaonyesha kuwa Wilaya na Vijiji vingi havina mipango ya matumizi ya ardhi, aidha vijiji vichache vyenye matumizi ya ardhi havijahuisha mipango hiyo kuendana na mahitaji yaliyopo. Hali hii imesababisha kuwepo kwa matumizi makubwa ya ardhi yasioendana na hali halisi ya ukubwa wa Bonde, kukosekana kwa vipaumbele vya matumizi ya ardhi katika maeneo nyeti na kupelekea migogoro na uharibifu mkubwa wa mazingira.

Zinahitajika juhudi zitakazowezesha kuwa na matumizi endelevu ya rasilimali ardhi ikiwemo kuandaa, kuhuisha na kusimamia mipango ya matumizi ya ardhi inayotekelezeka; na kuweka ukomo wa kiwango cha juu cha ardhi ambacho inaweza kumilikiwa na kutumiwa kwa kilimo, Hifadhi za wanyamapori, misitu, vyanzo vya maji na ardhioevu, uendelezaji wa makazi, huduma za jamii, ufugaji, viwanda na matumizi mengine kwa mujibu wa Sheria ya Ardhi Na. 4 na Sheria ya Ardhi ya Vijiji Na. 5 ya Mwaka 1999 pamoja na kutekeleza Tangazo la Serilali Na. 28/2008.

Mikakati

- Kuandaa na kusimamia utekelezaji wa mipango ya matumizi ya Ardhi.
- Kuharakisha utekelezaji wa marekebisho ya Tangazo la Serikali Namba 28/ 2008.

Shabaha

1. Mipango ya matumizi ya ardhi kwa vijiji vyote vilivyopo katika bonde la Mto Ruaha Mkuu imeandaliwa na kutekelezwa ifikapo 2019.
2. Uhakiki wa milki (hati) zote zilizotolewa katika ardhi oevu na vyanzo vya maji zimebatilishwa ifikapo 2019.
3. Tangazo la Serikali Namba 28/2008 limerekebishwa na limetekelezwa ifikapo 2018.
4. Maeneo yenye mwinamo mkali yasiyofaa kwa kilimo na makazi yamebainishwa na kuwekwa kwenye mpango wa ardhi ifikapo 2022.
5. Mipango iliyopo imepitiwa na imehuishwa ifikapo 2019.

Viashiria

1. Idadi ya vijiji vilivyofanyiwa mpango wa matumizi ya ardhi.
2. Idadi ya hati za hakimiliki zilizobatilishwa.
3. Tangazo jipya la Serikali la kurekebisha Tangazo Namba 28/2008.
4. Idadi ya maeneo yenye mwinuko mkali yasiyofaa kwa kilimo na makazi.
5. Asilimia ya maeneo yasiyofaa kwa kilimo na makazi yaliyowekwa kwenye mpango wa ardhi.
6. Asilimia ya mipango iliyopitiwa na kuhuishwa.

3.1.3 Kuimarisha Usimamizi endelelevu wa Mazingira, Hifadhi za Taifa na Misitu

Lengo

Kuboresha uhifadhi wa mazingira ya Hifadhi za Taifa na misitu katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Uhalali

Bonde la Mto Ruaha Mkuu lina utajiri wa mazingira mazuri yenye umuhimu na umaarufu mkubwa kitaifa na kimataifa zikiwemo Hifadhi nne za wanyamapori (Kitulo, Ruaha, Udzungwa na Mikumi), Mapori sita ya Akiba (Selous, Lunda, Kipengere-Mpanga, Rungwa, Kizigo na Muhesi), eneo la Ramsar la Rufiji - Mafia- Kilwa – (RUMAKI) na eneo lindwa la Ihefu.

Tafiti mbalimbali zinaonyesha kuwa wastani wa ukubwa wa ardhi oevu ya Ihefu, umepungua kutoka kilometa za mraba 180 kabla ya mwaka 1990 hadi 120 mwaka 2015. Eneo la Ng'iriama ambalo lilipitisha maji mwaka mzima kutoka Ihefu, sasa hivi hukosa maji kwa vipindi virefu vya mwaka. Mtiririko wa maji katika Mto Ruaha Mkuu ndani ya Hifadhi ya Taifa ya Ruaha umekuwa ukikauka kwa miezi kati ya 4 – 6 kila mwaka kuanzia mwa miaka ya 1990. Ardhi oevu ya Ihefu, Hifadhi ya Taifa ya Ruaha na uzalishaji umeme katika vituo vya mtera na kidatu vinaathiriwa kutokana na kukosekana kwa usimamizi endelevu wa rasilimali hizi.

Mikakati

- Kusimamia Tathmini ya Kimkakati ya Mazingira, Tathmini ya Athari na Ukaguzi kwa Mazingira.
- Kuhakikisha Sekta zote zinazosimamia utekelezaji wa shughuli za kiuchumi katika Bonde zinajumuisha masuala ya mabadiliko ya tabianchi katika Mipango, Mikakati na program.
- Uhifadhi wa uoto wa asili katika bonde.
- Kuanzisha mfumo wa malipo sawia kwa Huduma za Mazingira.

Shabaha

1. Tathmini ya Mazingira Kimkakati katika Sera, Sheria, Mikakati, na Programu imefanyika ifikapo 2018.
2. Ukaguzi wa mazingira kwa miradi inayotekelezwa na Tathmini ya Athari kwa Mazingira kwa miradi itakayotekelezwa ndani ya Bonde umefanyika ifikapo 2022.
3. Mipango, Mikakati na programu ya Sekta inayotekelezwa katika bonde inajumuiya masuala ya mabadiliko ya tabianchi ifikapo 2019.
4. Maeneo yenye uoto wa asili yametambuliwa na kuhifadhiwa ifikapo 2019.
5. Mfumo wa malipo sawia kwa Huduma za mazingira imeanzishwa na kutekelezwa ifikapo 2019.

Viashiria

1. Taarifa ya Tathmini ya Mazingira Kimkakati.
2. Idadi ya miradi iliyofanyiwa Tathmini ya Tthari kwa Mazingira.
3. Idadi ya miradi iliyofanyiwa Ukaguzi wa Mazingira.
4. Idadi ya Mipango, Mikakati na Programu iliyojumuisha masuala ya mabadiliko ya nchi.
5. Asilimia ya maeneo uoto wa asili yaliyohifadhiwa.

6. Idadi ya wadau wanaolipia Huduma za Mazingira.

3.1.4 Kusimamia shughuli endelevu za uzalishaji katika sekta za Nishati, Kilimo, Ufugaji, Uvuvi na Shughuli za Kijamii

Lengo

Kuhakikisha kunakuwa na upatikanaji endelevu wa Nishati ya umeme utokanao na maji katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Uhalali

Bonde la Mto Ruaha Mkuu lina vituo vikuu viwili vinavyozalisha umeme kwa njia ya maji (Mtera na Kidatu) ambavyo hutegemewa kwa asilimia 41 ya uzalishaji wa umeme wa maji nchini Tanzania. Kwa wakati huu, vituo hivi vinazalisha chini ya asilimia 40. Tafiti zilizopo zinaonyesha kuwa uwezo wa bonde katika kuzalisha umeme wa maji ni mkubwa na tayari maeneo mbalimbali yameshatambuliwa ikiwa ni pamoja na maporomoko ya Stiegler's na kuingizwa kwenye Mpango Mkuu wa Sekta ya Umeme.Changomoto kubwa zitakazoathiri uwezo huo ni uharibifu wa mazingira unaoendelelea katika Bonde hili.

Mikakati

Kufanya tathmini ya ardhi oevu na vyanzo vya maji yanayochimbwa madini.

Shabaha

Maeneo oevu na vyanzo vya maji yanayochimbwa madini yamebainishwa ifikapo 2019.

Viashiria

Idadi ya maeneo oevu na vyanzo vya maji.

Lengo

Kuboresha matumizi ya maji katika shughuli za kilimo.

Uhalali

Hali ilivo kwasasa inaonyesha kuwa shughuli za kilimo zinachukua mpaka asilimia 84 ya matumizi yote ya maji kwa takwimu za mwaka 2010. Mahitaji haya yanatarajiwa kuongezeka mara 1.4 ifikapo 2035. Juhudi za maksudi zinahitajika ili kuhakikisha uzalishaji wa mazao ya kilimo unazingatia kilimo hifadhi katika maeneo yanayotegemea mvua na kilimo shadidi katika maeneo ya umwagiliaji.

Mikakati

Kusimamia kilimo hifadhi na kilimo shadidi.

Shabaha

Kilimo hifadhi na kilimo shadidi kinasimamiwa na kutekelezwa ifikapo 2019.

Viashiria

Asilimia ya wakulima wanaotekeleza kilimo hifadhi na kilimo shadidi.

Lengo
Kuhakikisha kuwa shughuli za ufugaji na uvuvi zinasimamiwa ipasavyo ili zilete tija na kutunza mazingira.

Uhalali

Kumekuwepo na ongezeko kubwa la mifugo lisiloendana na uwezo wa ardhi ya malisho iliyopo. Ukosefu wa maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya malisho na mabirika ya kunyweshea maji kumesababisha uchungaji holela kiasi cha mifugo kuvamia maeneo ya Hifadhi za Taifa, kuharibu kingo za mto na maeneo ya ardhi aoevu. Ni vema kuwa na idadi sahihi ya mifugo na maeneo ya malisho na mabirika ya kunyweshea mifugo ili kuepusha migogoro na kuokoa mazingira. Aidha, shughuli za uvuvi ambazo hazifuati sheria zinaharibu mazingira ya mito, ardhi oevu, mazalia ya samaki na mtiririko wa maji mtoni. Ni vema kuanzisha na kuhamasisha a ufugaji wa samaki ili kuokoa mazingira ya mito, ardhi oevu na mazalia ya samaki. Shughuli za kijamii kama uendelezaji wa makazi na huduma muhimu kama shule, zahanati, masoko na ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji na bararbara hufanyika pasipo mpango maalumu unazingatia matumizi endelevu ya ardhi na rasmali maji. Ni vema kuwa na mpango wa usimamizi endelelevu wa shughuli za huduma za jamii katika Bonde la Mto ruaha Mkuu.

Mikakati

- Uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi unafanyika kwa kutumia mbinu bora za uzalishaji.
- Kukamilisha utambuzi na uwekaji alama mifugo.
- Ujenzi wa miundombinu ya mifugo.
- Kuzuia shughuli za ufugaji kwenye maeneo oevu.

Viashiria

1. Mbinu bora za uzalishaji wa mazao ya mifugo ifikapo Juni, 2022.
2. Ukomo wa idadi ya mifugo katika Mto Ruaha Mkuu unawekwa ifikapo Juni, 2018.
3. Shughuli za kibinadamu kwenye maeneo oevu zimezuiliwa ifikapo Juni, 2017.
4. Miundombinu ya mifugo katika bonde imejengwa ifikapo Juni, 2022.
5. Uvuvi na ufugaji wa samaki endelevu kwenye mito, mabwawa na maeneo oevu umesimamiwa ifikapo Juni, 2020.

Viashiria

1. Asilimia ya wakulima, wafugaji na wavuvi wanaotumia mbinu bora za uzalishaji.
2. Asilimia ya mifugo iliyotambuliwa kwa kuwekwa alama.
3. Idadi ya mifugo inayoingia kutoka maeneo mengine katika bonde.
4. Tamko la kuzuia shughuli za ufugaji kwenye maeneo oevu.
5. Asilimia ya miundombinu ya mifugo iliyojengwa.

3.1.5 Kuanzisha na KuimarishaTaasisi na Mifuko inayosimamia maendeleo ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Lengo

Kuwa na usimamizi endelevu wa rasilimali zilizopo katika bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Uhalali

Mojawapo ya sababu zinazosababisha uharibifu wa mazingira katika bonde la Ruaha Mkuu ni pamoja na matumizi holela ya rasilimali, kukosekana kwa usimamizi na utekelezaji wa pamoja wa mipango na shughuli za kiuchumi na uwezo mdogo wa kifedha kwa taasisi zilizopo. Hivyo, kuundwa kwa taasisi na mfuko maalum wa Wakfu utakaosimamia shughuli zote za kiuchumi na kijamii katika bonde hili utasaidia matumizi endelevu ya rasilimali.

Mikakati

- Uanzishwaji wa Mamlaka maalum ya kusimamia na kuratibu matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu.
- Uanzishwaji wa Mfuko maalum wa Wakfu wa Mamlaka.

Shabaha

1. Maeneo tekechu (environmental sensitive areas) ndani ya bonde yametangazwa kuwa maeneo lindwa ifikapo 2021.
2. Mamlaka maalum ya kusimamia na kuratibu matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeanzishwa ifikapo 2022.
3. Mfuko Maalum wa Wakfu wa Mamlaka umeanzishwa ifikapo 2022.
4. Majukumu mbalimbali ya Taasisi zilizopo ndani ya bonde yameainishwa ifikapo 2020.

Viashiria

1. Uwepo wa maeneo lindwa.
2. Uwepo wa Mamlaka maalum.
3. Uwepo Mfuko maalum wa Wakfu chini ya Mamlaka.
4. Uwepo wa usimamizi wa pamoja.
5. Uwepo wa majukumu ya kila taasisi.

3.1.6 Kupitia na Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Lengo

Kuwa na utekelezaji bora wa Sera na Sheria zinazosimamia Bonde la Mto Ruaha Mkuu ili kuimarisha matumizi ya rasilimali zilizopo. Elimu kuhusu Sheria na Sera hizo zinatolewa kwa wasimamizi, watekelezaji na wananchi.

Uhalali

Tanzania tuna Sera na Sheria mbalimbali za kisekta zinazosimamia matumizi ya rasilimali za asili katika mabonde ya mito mikuu ikiwemo bonde la Mto Ruaha Mkuu lakini utekelezaji wake umekumbana na changamoto za mara kwa mara. Kwa sehemu changamoto hizo zinasababishwa na kukosekana kwa uratibu wa usimamizi na utekelezaji wa Shera na Sera za kisekta pia kuna udhaifu wa elimu kuhusu sheria hizo kwa wasimamizi na watekelezaji. Kutokana na kuongezeka kwa athari za kimazingira zitokanazo na matumizi yasiyo endelevu, serikali imeazimia kupitia na kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha.

Mkakati

Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la mto Ruaha Mkuu.

Shabaha

Sera na Sheria zinazohuzu usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu zinatekelezwa kwa ukamilifu ifikapo June, 2018.

Kiashiria

Uzingatiaji wa Sera na Sheria katika matumizi ya rasilimali za Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

3.1.7 Kuboresha uratibu wa shughuli za usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Lengo

Uratibu wa shughuli za usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu unakuwa imara na wenye ufanisi ili kushughulikia masuala ya kimaendeleo katika bonde hilo.

Uhalali

Mamlaka mbalimbali kama RUBADA na Wizara za Sekta ya Kilimo na Maliasili zinatekeleza shughuli za uchumi na uhifadhi mazingira katika bonde la Mto Ruaha Mkuu lakini bado usimamizi wa matumizi ya rasilimali unakumbana na changamoto nyingi zinazochangiwa na uratibu hafifu. Hakuna usimamizi wa pamoja wa Mipango, Sera na Sheria za usimamizi wa maendeleo ya uchumi pamoja na mazingira katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu. Ili kuboresha uratibu wa shughuli za uhifadhi wa bonde kuna haja ya kuanzisha chombo cha usimamizi cha mpito (kamati wezeshi) kwa kushirikisha sekta binafsi na serikali kuu. Kamati wezeshi itafanya kazi mpaka pale Mamlaka pendekezwa itakapoanzishwa.

Mikakati

- Uanzishwaji wa Kamati Wezeshi ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu.
- Uratibu wa pamoja wa shughuli za Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu.
- Kufanya tafiti mbalimbali kuhusu ikolojia ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Shabaha

1. Kamati wezeshi ya usimamizi wa pamoja wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeanzishwa ifikapo Juni, 2017.
2. Uratibu wa pamoja wa usimamizi Rasilimali za Bonde la Mto Ruaha Mkuu unakuwepo ifikapo Juni, 2017.
3. Tafiti mbalimbali za kutatua changamoto za hifadhi ya mazingira katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu zinafanyika ifikapo Juni 2020.

Viashiria

1. Uwepo wa Kamati wezeshi.
2. Mpango wa uratibu wa pamoja.
3. Idadi ya Mikutano ya Uratibu.
4. Idadi ya Mipango, Mikakati, Programu na Miradi iliyoratibiwa kwa pamoja.
5. Idadi ya tafiti zilizofanyika.

Majedwali ya Mpango Kazi: Rasimu ya Mpango kazi wa Kitaifa wa Hifadhi ya Mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu

3.1.1 Eneo: Usimamizi wa matumizi endelevu ya Rasilimali maji

Lengo: Kuboresha upatikanaji, usimamizi na matumizi endelevu ya rasilimali za maji ndani ya bonde la Mto |Ruaha Mkuu

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
3.1.1.1 Jumuiya 50 za watumia maji zimeanzishwa ifikapo Desemba, 2018	**3.1.1.1.1** Kubainisha vyanzo vya maji ambavyo havina Jumuiya za Watumia maji	Juni, 2017 - Disemba 2018	Idadi ya vyanzo vya maji vilivyobainishwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD;LGAs; SAGCOT
	3.1.1.1.2 Kuziwezesha timu za Wataalamu wa Maji na Usafi wa Mazingira ya Wilaya kufanya mikutano 50 ili kuanzisha mchakato wa kuunda Jumuiya za watumia maji	Juni,2017-Juni,2018	Idadi mikutano ya mchakato wa kuanzisha Jumuiya za watumia maji	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD;LGAs; SAGCOT
	3.1.1.1.3 Kuandaa rasimu za Katiba na kanuni ya Watumia maji	Juni,2017 hadi Disemba 2018	Rasimu za Katiba na Kanuni	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD ;LGAs;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
					SAGCOT
	3.1.1.1.4 Kusajili Jumuiya 21 za watumia maji	Juni, 2017 - Disemba 2018	Asilimia ya Jumuiya za Watumia maji zimeanzishwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
3.1.1.2 Kujenga uwezo kwa Jumuiya za watumia maji 29 kuifika Juni, 2019	**3.1.1.2.1** Kutoa elimu kwa Jumuiya za watumiaji maji kuhusu sheria za usimamizi wa rasilimali maji	Juni, 2017 –Juni, 2019	Asilimia ya Watumiaji maji wanaopata elimu usimamizi wa rasilimali maji	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.2.2 Kuziwezesha Jumuiya za watumia maji kubainisha na kuweka mipaka kwenye vyanzo vya maji	Juni, 2017 –Juni, 2019	Asilimia ya Vyanzo vya maji vilivyobainishwa na kuwekewa mipaka	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; RS; TAMISEMI; OMR;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekeleza ji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
					MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.2.3 Kuandaa Mikataba ya Makubaliano ya kuziwezesha Jumuiya za watumia maji kunufaika na jitihada za uhifadhi kama sehemu ya motisha	Juni, 2017 –Juni, 2019	Namba ya Mikataba iliyofikiwa makubalinao	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.2.4 Kuandaa ziara 10 za mafunzo kuhusu mifumo ya usimamizi wa Rasilimaji za maji kwa Jumuiya za Watumia maji	Juni, 2017 –Juni, 2019	Idadi ya ziara za mafunzo	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
3.1.1.3 Jumuia 29 za watumia maji zimejengewa uwezo ifikapo Juni, 2018	**3.1.1.3.1** Kuandaa Mwongozo wa kutoa elimu kwa Jumuiya za watumiaji maji kuhusu sheria za usimamizi wa rasilimali	Juni, 2017 – Juni,	Uwepo wa Mwongozo wa kutoa elimu kwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaj	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
	maji	2018	Jumuiya za watumiaji maji kuhusu sheria za usimamizi wa rasilimali maji	i	NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.3.2 Kuendesha Warsha 3 za kutoa elimu kwa Jumuiya za watumiaji maji kuhusu sheria za usimamizi wa Rasilimali maji	Juni, 2017 – Juni, 2018	Asilimia ya Jumuiya za watumia maji zimepata elimu kuhusu sheria za usimamizi wa Rasilimali maji	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.3.3 Kuandaa vipeperushi 1,000 vyenye lugha nyepesi kuhusiana na sheria ya uhifadhi rasilimali maji na mazingira	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya vipeperushi vilivyoandaliwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.3.4 Kuandaa Makala 10 kwenye Radio/TV programu	Juni, 2017 – Juni,	Idadi ya makala zilizoandaliwa	Wizara ya Maji na	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji;

Matokeo/Shabaha	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
		2018		Umwagiliaji	NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
3.1.1.4 Taasisi 7 zinazosimamia matumizi ya sheria za maji zimefanyiwa mafunzo ya usimamizi wa rasilimali maji ifikapo Desemba 2017	**3.1.1.4.1** Kuandaa Miongozo ya kutoa elimu ya usimamizi wa rasilimali maji kwa Taasisi zinazosimamia sheria za maji	Juni, 2017 – Juni, 2018	Uwepo wa Miongozo	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.4.2 Kuandaa Warsha 3 za kutoa elimu ya usimamizi wa rasilimali maji kwa Taasisi zinazosimamia sheria za maji	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya warsha zimefanyika	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
3.1.1.5 Sheria 8 zinazohusu uhifadhi wa Rasilimaji maji	**3.1.1.5.1** Kuandaa miongozo ya kutoa ufafanuzi kuhusiana na kifungu cha sheria cha mita	Juni - Desemba	Uwepo wa Miongozo	NEMC	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Wizara ya Maji na

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekeleza ji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
zinasimamiwa na kutekelezwa ipasavyo ifikapo Desemba 2017	60	2017			Umwagiliaji NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.5.2 Kutoa mafunzo ya tafsiri ya sheria 8 zinazohusu uhifadhi wa rasilimaji maji kwa watendaji katika Ngazi zote	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Watendaji waliopata mafunzo	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.5.3 Kufanya ufuatiliaji wa pamoja wa utekelezaji na uzingatiaji wa sheria 8 zinazohusu uhifadhi wa Rasilimaji maji katika wilaya 6	Juni, 2017 – Juni, 2022	Asilimia ya uzingatiaji wa sheria 8 wa watumiaji Rasilimali maji	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.5.4 Kufanya uhakiki wa watu waliokiuka sheria na taratibu	Juni 2017 – Juni	Hatua	NEMC	Ofisi ya Makumu wa Rais; Bodi ya Bonde

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
	mbalimbali zinazohusiana rasilimali za bonde na kuwachukulia hatua	2018	zilizochukuliwa Idadi ya watu, taasisi, kampuni waliochukuliwa hatua Asilimia ya waliochukuliwa hatua		la Mto Rufiji; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; TANAPA LGAs; SAGCOT
3.1.1.6 Mito minne iliyopoteza mikondo yake imerejeshwa na kuwekewa vichuja mchanga ifikapo Juni 2022	**3.1.1.6.1** Kuhakiki maeneo ya mito yaliyopoteza mikondo na maeneo ya kujenga vichuja mchanga kwenye mito husika	Juni, 2017 – Juni, 2018	Urefu wa maeneo ya mito iliyopoteza mikondo Kutambuliwa kwa maeneo ya kujengewa vichuja mchanga	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.2 Kufanya upimaji wa maeneo yaliyopoteza mikondo (Top survey)	Juni, 2017 – Juni, 2018	Taarifa ya upimaji ya maeneo yaliyopeza	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
			mikondo		OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.3 Kufanya usanifu wa kina na kukokotoa gharama za kuondoa mchanga maeneo ya mito yaliyopoteza mikondo	Juni, 2017 – Juni, 2019	Gharama za kuondoa mchanga maeneo ya mito yaliyopoteza mikondo	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.4 Kuandaa makabrasha ya zabuni na kufanya taratibu za manunuzi ya wakandarasi na kusainiana mikataba	Juni, 2017 – Juni, 2019	Idadi ya Wakandarasi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; ~~RS;~~ OR-TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.5 Kupima, kusanifu na kupata gharama za ujenzi wa vichujio mchanga	Juni, 2017 – Juni, 2019	Taarifa za upimaji, usanifu, gharama za ujenzi	Wizara ya Maji na Umwagiliaj	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG;

Matokeo/Shabaha	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
				i	RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.6 Kuandaa makabrasha ya zabuni, kununua wakandarasi na kuanza kazi	Juni, 2018 – Juni, 2019	Mikataba ya kuanza kazi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.7 Kufukua mchanga kwenye mikondo ya mito iliyopotea	Juni, 2018 – Juni, 2022	Idadi mito iliyofukuliwa mikondo yake	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.8 Kujenga vizuizi vya mchanga kwenye mikondo ya mito minne kwenye ukanda wa juu (Up streams)	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya vizuizi vya mchanga	Wizara ya Maji na Umwagiliaj	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
				i	RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.6.9 Kufukia Mifereji yote isiyo rasmi katika mito 4	Juni, 2017 – Juni, 2022	Idadi ya Mifereji iliyofukiwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD;LGAs; SAGCOT
3.1.1.7 Vyanzo vya maji vyote vimetambuliwa na kuhifadhiwa ifikapo Juni, 2022.	**3.1.1.7.1** Kuainisha vyanzo vikuu vya maji vyote katika Wilaya 6 zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu	Desemba 2017.	Asilimia ya vyanzo vya maji vilivyobainishwa	OR TAMISEMI;	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.7.2 Kupima rasmi mipaka kwenye vyanzo vya maji vyote vilivyobainishwa na kumilikishwa	Juni, 2017 – Juni 2022	Idadi ya vyanzo vya maji vilivyopimwa na	MLHHSD	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Bodi ya Bonde la Mto Rufiji;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
			kumilikishwa		NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; LGAs; SAGCOT
	3.1.1.7.3 Kubainisha na kuondoa miti isiyo rafiki kwenye vyanzo vyote vya maji.	Juni, 2017 – Juni 2020.	Idadi ya miti isiyo rafiki wa maji iliyobainishwa na kuondolewa katika vyanzo vya maji	MNRT	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD LGAs; SAGCOT
	3.1.1.7.4 Kupanda miti rafiki na maji kwenye vyanzo vya maji	Juni, 2017 – Juni 2022	Idadi ya miti rafiki na maji iliyopandwa kwenye vyanzo vya maji	MNRT	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD

Matokeo/Shabaha	**Shughuli**	**Muda wa utekeleza ji**	**Viashiria**	**Wahusika**	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
					LGAs; SAGCOT
	3.1.1.7.5 Kuandaa miongozo ya aina na ukomo wa miti ya kupanda katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Juni 2020	Uwepo wa miongonzo	MNRT	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; TAMISEMI; OMR; MLHHSD LGAs; SAGCOT
3.1.1.8 Skimu zote za umwagiliaji zimefanyiwa tathmini na zimezingatia sheria za maji na umwagiliaji ifikapo Desemba 2018	**3.1.1.8.1** Kubainisha skimu za umwagiliaji zote na kuzifanyia tathimini	Juni, 2017– Juni, 2022	Orodha ya skimu zilizohakikiwa	NIRC	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI;
3.1.1.9 Mabwawa matatu ya Lwanyo, Salimuwani na Lugoda Lutali	**3.1.1.9.1** Kukamilisha upembuzi yakinifu na usanifu wa kina wa mabwawa ya Lugoda lutali	Juni 2017 – Juni	Mabwawa yaliyofanyiwa	Wizara ya Maji na Umwagiliaj	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
yamejengwa ili kuhifadhi maji na kusaidia mtiririko wa mto Ruaha ifikapo 2022	na Salimuwani	2019	upembuzi yakifu	i	TAMISEMI
	3.1.1.9.2 Kukamilisha ujenzi wa bwawa la Lwanyo	Juni 2017 – Juni 2019	Bwawa la Lwanyo linatumika	Wizara ya Maji na Umwagiliaji i	RBWO RS; LGAs; NEMC
	3.1.1.9.3 Kufanya usanifu wa kina na kukokotoa gharama za ujenzi wa mabwawa	Juni 2017 – Juni 2019	Taarifa ya usanifu wa kina na gharama za ujenzi wa mabwawa	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
	3.1.1.9.4 Kufanya ujenzi wa mabwawa ya Lugodalutali na Salimuwani	Juni 2018 – Juni 2021	Idadi ya Mabwawa yaliyokamilika	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
3.1.1.10 Tathmini ya maji imefanyika kwenye mito na vibali	**3.1.1.10.1** Kufanya tathmini ya kiasi cha maji kwenye mito yote	Juni 2017 – Juni	Kiasi cha maji kilichopo	Wizara ya Maji na Umwagiliaj	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC;

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekeleza ji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
vimehakikiwa ifikapo 2019		2018		i	TAMISEMI
	3.1.1.10.2 Kutoa vibali vya maji kulinagana na kiasi cha maji kilichopo	Juni 2017 – Juni 2019	Idadi ya vibali vya maji vilivyotolewa	Wizara ya Maji na Umwagiliaj i	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
3.1.1.11 Miundombinu ya umwagiliaji katika skimu zote katika bonde la Ruaha zimeboreshwa ifikapo 2022	**3.1.1.11.1** Kubainisha skimu zote ambazo vyanzo vikuu vya upotevu wa maji ni kupitia miundombinu inayotumika	Juni,2017 – Juni,2022	Idadi ya skimu zilizobainishwa	NIRC	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
	3.1.1.11.2 Kufanya upembuzi yakinifu wa skimu zote zilizolengwa kuboreshwa	Juni, 2017– Juni, 2020	Asilimia ya skimu zilizofanyiwa upembuzi yakinifu	NIRC	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
	3.1.1.11.3 Kufanya usanifu wa kina na kukokotoa gharama za ujenzi kwa skimu zote	Juni, 2017– Juni, 2020	Asilimia ya skimu zilizofanyiwa usanifu	NIRC	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI

Matokeo/Shabaha	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika	
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo
	3.1.1.11.4 Kuandaa makaburasha ya zabuni na kufanya taratibu za manunuzi ya wakandarasi	Juni, 2018– Juni, 2022	Idadi ya Wakandarasi	NIRC	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI;
	3.1.1.11.5 Kuweka vipimo vya maji kwenye mifereji inayoingiza maji na ya matoleo	Juni 2017 – June 2018	Idadi ya mifereji iliyowekewa vipimo	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bonde la Mto Rufiji RS; LGAs NEMC; TAMISEMI
3.1.1.12 Vyama vya wamwagiliaji maji vimeanzishwa na kuimarishwa kusimamia vyema rasilimali maji ifikapo 2019	**3.1.1.12.1** Kuainisha skimu zote za umwagiliaji ambazo hazina vyama vya umwagiliaji	Juni 2017 – January 2018	Idadi za skimu ya zisizikuwa na vyama vya wamwagiliaji	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji, RS; LGAs; NEMC
	3.1.1.12.2 Kuunda vyama vya wamwagiliaji	Juni 2017 – June 2019	Asilimia ya skimu zilizo na vyama vya wamwagiliaji	Wizara ya Maji na Umwagiliaji	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji, RS; LGAs; NEMC, TAMISEMI
	3.1.1.12.3 Kuharakisha utekelezaji wa Mfuko wa Taifa wa Umwagiliaji.	June 2017 - 2018	Mfuko wa Taifa wa Umwagiliaji unaofanya kazi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji.	Wizara ya Fedha na Mipango, LGAs, RS, TAMISEMI, RWBO, SAGCOT.

3.1.2 Eneo: Kuimarisha upatikanaji, Matumizi na Usimamizi endelevu wa Rasilimali Ardhi

Lengo: Kuondoa migogoro ya matumizi ya ardhi na kulinda mazingira ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/ Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.2.1 Mipango ya matumizi ya ardhi kwa vijiji na wilaya zote zilizopo katika bonde la Mto Ruaha Mkuu imeandaliwa, imehuishwa na kutekelezwa ifikapo 2022.	3.1.2.1.1 Kubainisha vijiji na wilaya zote ambazo hazina mipango ya matumizi ya ardhi	Juni 2017 to Desemba, 2017	Idadi ya vijiji vilivyobainishwa	Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi;	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi	
	3.1.2.1.2 Vikao vya wadau vya kupitia upya Mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji iliyopo	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Vikao	Wizara Ardhi Nyumba na Mandeleo ya Makazi	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Ofisi ya Makamu wa Rais	
	3.1.2.1.3 Kuziwezesha timu za Wataalamu wa Ardhi kufanya mikutano kwenye vijiji vyote katika	Juni, 2017 – Juni, 2022	Idadi ya mikutano	Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/ Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	eneo la bonde ili kuanzisha mchakato wa kuaanda mipango ya matumizi ya ardhi			ya Makazi	Matumizi ya Ardhi	
	3.1.2.1.4 Kukusanya na kuchambua Takwimu kwa ajili ya kuandaa utaratibu wa mpango wa matumizi ya ardhi	Juni, 2017 – Juni, 2022	Taarifa ya matumizi ya ardhi, Ramani ya matumizi ya ardhi	Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi	
3.1.2.2 Hati ya hakimilki zote zilizotolewa katika ardhi oevu na vyanzo vya maji zimebatilishwa ifikapo 2019	3.1.2.2.1 Kuhakiki Hati za Haki milki zote katika Wilaya 6 zilizotolewa katika ardhi oevu na vyanzo vya maji	Juni, 2017 – Januari, 2018	Idadi ya hati za hakimiliki zilizohakikiwa	Wizara Ardhi Nyumba na Mandeleo ya Makazi	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Ofisi ya Makamu wa Rais	
	3.1.2.2.2 Kukamilisha mchakato wa kufuta na kurekebisha hati za Hakimilki	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Hati za hakilimilki zilizofutwa, Tangazo la Serikali la kufuta	Wizara Ardhi Nyumba na Mandeleo ya Makazi	Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Ofisi ya Makamu wa Rais	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/ Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
			hati za hakilimilki			
3.1.2.3 Tangazo la Serikali Namba 28 la mwaka 2008 limerekebishwa na limetekelezwa ifikapo Januari 2018.	3.1.2.3.1 Kutafsiri tangazo la serikali namba 28 ya mwaka 2008 na kuweka mipaka ardhini	Juni, 2017 – Disemba, 2017	Tangazo jipya la Serikali la kurekebisha Tangazo Namba 28 la mwaka 2008	Ofisi ya Rais – TAMISEM I,	Wizara ya Maliasili na Utalii; Wizara ya Fedha na Mipango; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; na Mwanasheria Mkuu wa Serikali; TANAPA	
	3.1.2.3.2 Kupiga marufuku shughuli za kilimo na kuondoa makazi ya binadamu katika eneo la Madibira II kwa mujibu wa Tangazo la Serikali Namba 28 la mwaka 2008.	Juni, 2017 – Desemba, 2017	Eneo la Madibira II limehifadhiwa			

3.1.3 Eneo: Kuimarisha Usimamizi endelelevu wa Mazingira, Hifadhi za Taifa na Misitu

Lengo: Kuboresha uhifadhi wa mazingira ya Hifadhi za Taifa na misitu katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.3.1 Tathmini ya Mazingira Kimkakati (TMK) katika Sera, Sheria, Mikakati, na Programu imefanyika ifikapo 2018;	3.1.3.1.1 Kubainisha Sera, Sheria, Mikakati, na Programu ambazo hazikufanyiwa Tathmini ya Mazingira Kimkakati	Juni, 2017 – Disemba ,2017	Idadi ya Sera, Sheria, Mikakati, na Programu zilizobainishwa	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi	
	3.1.3.1.2 Kuandaa Tafsiri rahisi za kanuni na miongozo kwa ajili ya umma kuelewa Tathmini ya Mazingira Kimkakati	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Tafsiri rahisi ya Kanuni na miongozo kuhusu Tathmini ya Mazingira Kimkakati iliyoandaliwa	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya	

Matokeo	Shughuli		Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
					Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
						Matumizi ya Ardhi	
	3.1.3.1.3	Kutoa elimu kwa Sekta/Taasisi husika kuhusu Tathmini ya Mazingira Kimkakati	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi Sekta/Taasisi zilizopatiwa Elimu kuhusu Tathmini ya Mazingira Kimkakati	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi	
3.1.3.2 Ukaguzi wa mazingira kwa miradi inayotekelezwa na Tathmini ya Athari kwa Mazingira kwa miradi itakayotekelezwa ndani ya Bonde umefanyika ifikapo 2019	3.1.3.2.1	Kukagua miradi yote inayotekelezwa katika bonde ambayo haijafanyiwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na kuchukuliwa hatua stahiki	Septemba 2017	Idadi ya miradi iliyokaguliwa Idadi ya amri au katazo	NEMC	Ofisi ya Makamu wa Rais Ofisi ya Rais TAMISEMI;	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	3.1.3.2.2 Kutoa elimu kwa wadau katika bonde kuhusu umuhimu wa kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira	Juni, 2017 –Juni, 2019	Idadi ya Wadau waliopatiwa elimu	NEMC	Ofisi ya Makamu wa Rais Ofisi ya Rais TAMISEMI;	
3.1.3.3 Mipango, Mikakati na programu ya Sekta inayotekelezwa katika bonde inajumuisha masuala ya mabadiliko ya tabianchi ifikapo 2019.	3.1.3.3.1 Kubainisha mipango, mikakati na programu ambayo haijajumuisha masuala ya mabadiliko ya tabia nchi	Juni, 2017 – Januari 2018	Idadi ya mipango, mikakati na programu	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; SAGGOT; TANESCO; LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji; NEMC	
	3.1.3.3.2 Kutoa elimu kwa sekta, taasisi juu	Juni, 2017	Idadi ya sekta,	Ofisi ya	Wizara ya Maji na	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	ya namna ya kujumuisha masuala ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi kwenye mipango, mikakati na programu kwa kutumia miongozo iliyopo	– Juni 2019	taasisi zilizopatiwa elimu	Makamu wa Rais	Umwagiliaji; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; SAGGOT; TANESCO; LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji; NEMC	
3.1.3.4 Maeneo yenye uoto wa asili wenye umuhimu wa kipekee yametambuliwa na kuhifadhiwa ifikapo 2020.	3.1.3.4.1 Kubainisha maeneo yenye uoto wa asili	Juni 2017 – Juni 2018	Idadi ya maeneo yaliyobainishwa	NEMC	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi;	

Matokeo	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**		**Rasilimali/Bajeti**
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
					LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji;	
	3.1.3.4.2 Kupima na kuweka mipaka	Juni 2017 – Juni 2019	Idadi ya maeneo yaliyopimwa na kuwekewa mipaka	NEMC	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji;	
	3.1.3.4.3 Kuyatangaza kama maeneo lindwa	Juni 2017 – Juni 2020	Idadi ya maeneo yaliyohifadhiwa	OMR	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi;	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
					Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji;	
	3.1.3.4.4 Kumaliza mgogoro wa mpaka kati ya skimu ya Igomelo na Pori la Akiba la Mpanga Kipengere	Juni 2017	Maridhiano ya mipaka	TAMISEMI	Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; LGAs; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; Tume ya Taifa ya umwagiliaji;	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.3.5 Mfumo wa malipo sawia kwa huduma za mazingira imeanzishwa na kutekelezwa ifikapo 2019	3.1.3.5.1 Kuharakisha kanuni za utekelezaji wa Mfumo wa malipo sawia kwa huduma za mazingira	Juni 2017-2019	Uwepo wa kanuni za Mfumo wa malipo sawia kwa huduma za mazingira	OMR	NEMC, TANESCO, TANAPA, SAGCOT, wizara za Maji, kilimo, maliasili, nishati na madini	

3.1.4 Eneo: Kusimamia shughuli endelevu za Nishati, Kilimo, Ufugaji, Uvuvi na Shughuli za Kijamii

Malengo:

- **Kuhakikisha kuwa kunakuwepo na upatikanaji endelevu wa Nishati ya umeme utokanao na maji katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu.**
- **Kuboresha matumizi ya maji katika shughuli za kilimo.**
- **Kuhakikisha kuwa shughuli za ufugaji na uvuvi zinasimamiwa ipasavyo ili zilete tija na kutunza mazingira**
- **Kuongeza tija katika shughuli za kiuchumi na kijamii katika bonde la Mto Ruaha Mkuu.**

Matokeo	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**		**Rasilimali/Bajeti**
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.4.1 Ardhi oevu na vyanzo vya maji yanayochimbwa madini yamebainishwa na kusitishwa uchimbaji ifikapo Juni,	3.1.4.1.1 Kubainisha na kusitisha maeneo ya vyanzo vya maji na hifadhi yanayochimbwa madini katika bonde	Juni, 2017 – isemba, 2017	Idadi ya maeneo ya vyanzo vya maji na hifadhi yanayochimbwa madini	Wizara ya Nishati na Madini	Ofisi ya Rais TAMISEMI; NEMC; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs;	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
2022						
	3.1.4.1.2 Kuyatangaza kuwa eneo Lindwa	Juni, 2017 – Juni, 2022	Tangazo la Serikali	OMR	Wizara ya Nishati na Madini; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC,	
3.1.4.2 Kilimo hifadhi na kilimo shadidi kinasimamiwa na kutekelezwa ifikapo Juni, 2018	3.1.4.2.1 Kuainisha Teknolojia za Kilimo hifadhi	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Teknolojia ya Kilimo hifadhi iliyoainishwa	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji;	
	3.1.4.2.2 Kutoa elimu kwa Wakulima	Juni, 2017 – Juni, juni	Idadi ya Wakulima waliopata	Wizara ya Kilimo, Mifugo	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	kuhusu Teknolojia za Kilimo hifadhi na Kilimo shadidi	2017 - Desemba 2018	elimu kuhusu Kilimo hifadhi na Kilimo shadidi	na Uvuvi	Bonde la Mto Rufiji;	
	3.1.4.2.3 Kusimamia utekelezaji wa matumizi ya teknolojia za kilimo hifadhi na kilimo shadidi	Juni 2017 – Juni 2018	Teknolojia za kilimo hifadhi na shadidi zinatumika	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT	
3.1.4.3 Mbinu bora za uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi umefanyika ifikapo Juni,	3.1.4.3.1 Kuainisha Teknolojia za uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Teknolojia za uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi yaliyobainish	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
2018			wa			
	3.1.4.3.2 Kutoa elimu kwa wakulima kuhusu Teknolojia za uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya Wakulima waliopata elimu kuhusu Teknolojia za uzalishaji wa mazao ya mifugo na uvuvi	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT; LGAs	
3.1.4.4 Kuweka ukomo wa idadi ya mifugo katika Mto Ruaha Mkuu ifikapo Juni, 2018	3.1.4.4.1 Kuainisha uwezo wa maeneo ya malisho katika bonde la Mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Juni, 2018	Maeneo malisho yaliyobainishwa	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT; LGAs	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	3.1.4.4.2 Kutambua na kuweka alama mifugo yote na kuanzisha kanzidata katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Juni, 2018	Asilimia ya mifugo iliyotambuliwa na kuwekewa alama Uwepo wa kazidata ya mifugo	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT; LGAs	
	3.1.4.4.3 Kuondoa mifugo iliyozidi na kupiga marufuku uingizaji wa mifugo katika bonde la mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya mifugo iliyopo katika bonde Tangazo la kuzuia uingizaji wa	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; SAGCOT; LGAs; Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
			mifugo katika bonde			
	3.1.4.4.4 Kuondoa mifugo yote ndani ya hifadhi na kupiga marufuku uingizaji wa mifugo ndani ya hifadhi	Disemba 2019	Asilimia ya maeneo ya hifadhi ambako mifugo imeondolewa	TANAPA	TAWA, TFS, TAMISEMI, WKMU, MAU, RS, LGAs	
	3.1.4.4.5 Kuanzisha kodi ya mifugo	Juni, 2017 – Juni, 2018	Uwepo wa kodi ya mifugo	Wizara ya Fedha na Mipango	Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NEMC; NIRC; AG; RS; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; MLHHSD;	

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
					LGAs; SAGCOT	
3.1.4.5 Miundombinu ya mifugo katika bonde imejengwa ifikapo Juni, 2022	3.1.4.5.1 Kuainisha aina, idadi na sehemu ya kujenga miundombinu ya mifugo katika bonde	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi na aina ya miundombinu ya mifugo iliyobainishwa	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Ofisi ya Rais - TAMISEMI; RS; LGAs; Bonde la Rufiji	
	3.1.4.5.2 Kujenga Malambo na Mabirika kwa ajili ya kunyweshea Mifugo	Juni, 2018 – Juni, 2022	Idadi ya Malambo na Mabirika yaliyojengwa	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Ofisi ya Rais - TAMISEMI; RS; LGAs; SAGCOT; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji;	
	3.1.4.5.3 Kujenga Majosho kwa ajili ya Mifugo	Juni, 2017 – Juni, 2022	Idadi ya Majosho yaliyojengwa	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Ofisi ya Rais -TAMISEMI; RS; LGAs; SAGCOT; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji	
	3.1.4.5.4 Kuandaa Mpango wa	Juni,	Mpango wa	Wizara ya	Ofisi ya Rais -TAMISEMI;	

Matokeo	Shughuli		Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
					Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
		matumizi endelevu wa miundombinu ya Mifugo iliyojengwa katika bonde	2017 – Juni, 2022	matumizi endelevu wa miundombinu ya Mifugo	Kilimo, Mifugo na Uvuvi	RS; LGAs; SAGCOT; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji	
	3.1.4.5.5	Kutoa elimu kwa wavuvi kuhusu uvuvi na ufugaji endelevu wa samaki	Juni, 2017 – Juni 2019	Idadi wavuvi waliopatiwa elimu kuhusu uvuvi na ufugaji endelevu wa samaki	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Ofisi ya Rais - TAMISEMI; RS; LGAs; SAGCOT; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji	
	3.1.4.5.6	Kupiga marufuku uvuvi unaofanyika kwa kuchepusha	Juni, 2017 – Juni 2018	Tangazo la kupiga marufuku	Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi	Ofisi ya Rais - TAMISEMI; RS; LGAs; SAGCOT; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji	

Matokeo	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**		**Rasilimali/Bajeti**
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
	maji kwa ajili ya kutengeneza mabwawa madogo ili kurahisisha uvuaji wa samaki					

3.1.5 Eneo: Kuanzisha na KuimarishaTaasisi na Mfuko unayosimamia maendeleo ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu

Lengo: Kuwa na usimamizi endelevu wa rasilimali zilizopo katika bonde la Mto Ruaha Mkuu

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali /Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.5.1 Mamlaka maalum ya kusimamia na kuratibu matumizi endelevu ya rasilimali zilizopo katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeanzishwa ifikapo 2018	3.1.5.1.1 Mashauriano ya uanzishaji Mamlaka	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya mikutano ya mashauriano	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC	

	3.1.5.1.2 Kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri	Juni, 2017 – Juni, 2022	Uwepo wa Waraka wa Baraza la Mawaziri	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC	
	3.1.5.1.3 Kuandaa Mswada wa kuanzisha Mamlaka	Juni, 2017 – Juni, 2022	Azimio la Bunge kuridhia uanzishaji wa Mamlaka	Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	Ofisi ya Makamu wa Rais;Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC	
3.1.5.2 Mfuko Maalum wa Wakfu (Trust Fund) wa Mamlaka umeanzishwa ifikapo 2022	3.1.5.1.4 Mashauriano ya uanzishaji Mfuko	Juni, 2018 – Juni, 2022	Idadi ya mikutano ya mashauriano	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC	

	3.1.5.1.5 Kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri	Juni, 2017 – Juni, 2022	Uwepo wa Waraka wa Baraza la Mawaziri	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC	
	3.1.5.1.6 Kuandaa Mswada wa kuanzisha Mfuko	Juni, 2017 – Juni, 2022	Azimio la Bunge kuridhia uanzishaji wa Mfuko	Ofisin ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	Ofisi ya Makamu wa Rais;Ofisi ya Rais- Utumishi; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT; NEMC.	
3.1.5.3 Maeneo nyeti /tekechu (Environmental Sensitive/Fragile Areas) ndani ya bonde yametangazwa kuwa maeneo lindwa (Environmental Protected Areas)	3.1.5.3.1 Kufanya mashauriano kuhusu maeneo tekechu yanayotakiwa kulindwa	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya wadau walioshiriki	OMR	Ofisi ya Makamu wa Rais; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT	

ifikapo 2018						
	3.1.5.3.2 Kuainisha maeneo tekechu ndani ya bonde	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya maeneo tekechu yaliyoainishwa	OMR	Ofisi ya Makamu wa Rais; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT	
	3.1.5.3.3 Kupima na kuweka mipaka kwenye maeneo yaliyoainishwa	Juni, 2017 – Juni, 2020	Idadi ya maeneo yaliyowekwa mipaka	NEMC	Ofisi ya Makamu wa Rais; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT	
	3.1.5.3.4 Kupiga marufuku shughuli za kibinadamu kwenye Ardhi oevu	Juni - Desemba 2017	Tangazo la Serikali	NEMC	OMR; NIRC; AG; RS; Ofisi ya Rais - TAMISEMI; MLHHSD;LGAs; SAGCOT, Bodi ya Bonde la Mto Rufiji	
	3.1.5.3.5 Kutangaza eneo lindwa (Environmental Protected Areas) na kuandaa Mpango wa	Juni, 2017 – Juni, 2022	Endeo lindwa Mpango wa usimamizi	Ofisi ya Makamu wa Rais	Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Ofisi ya Rais TAMISEMI; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; TANESCO; SAGCOT;	

	usimamizi		Tangazo la serikali		NEMC	

3.1.6 Eneo: Kupitia na Kuboresha utekelezaji wa Sera na Sheria zinazohusu Usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha

Lengo: Kuwa na utekelezaji bora wa Sera na Sheria zinazosimamia Bonde la Mto Ruaha Mkuu ili kuimarisha matumizi ya rasilimali zilizopo. Elimu kuhusu Sheria na Sera hizo zinatolewa kwa wasimamizi, watekelezaji na wananchi.

Matokeo	**Shughuli**	**Muda wa utekelezaji**	**Viashiria**	**Wahusika**		**Rasilimali/Bajeti**
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.6.1 Sera na Sheria zinazohusu usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu zinatekelezwa kwa ukamilifu ifikapo Juni, 2018	3.1.6.1.1 Kuhuisha utekelezaji wa Sera na Sheria za usimamizi wa bonde	Juni, 2017 – Juni, 2018	Idadi ya mikutano ya pamoja	Mwanasheria mkuu wa serikali	Ofisi ya Makamu wa Rais; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT, Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Ardhi – wizara	
	3.1.6.1.2 Kufanya ufutiliaji wa uzingatiaji wa	Juni 2017 - 2020	Asilimia ya wananchi wanaozingatia	OMR	Ofisi ya Makamu wa Rais; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya	

	Sheria zinazohusu uhifadhi na usimamizi wa rasilimali za bonde		sheria zinazohusu uhifadhi na usimamizi wa rasilimali za bonde		Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT	
	3.1.6.1.3 Kuzitaka Mamlaka za Serikali za Mitaa kutunga sheria ndogo zinazohusu uhifadhi na usimamizi wa rasilimali za Bonde	Juni 2017 – Desemba 2018	Idadi za Mamlaka ya serikali za mtaa zenye sheria ndogo	Ofisi ya Rais -TAMISEMI	Ofisi ya Makamu wa Rais; Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT	

3.1.7 Eneo: Kuboresha uratibu wa shughuli za usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu.

Lengo: Uratibu wa shughuli za usimamizi wa bonde la Mto Ruaha Mkuu unakuwa imara na wenye ufanisi ili kushughulikia masuala ya kimaendeleo katika bonde hilo.

Matokeo	Shughuli	Muda wa utekelezaji	Viashiria	Wahusika		Rasilimali/Bajeti
				Mhusika Mkuu	Wahusika Wengineo	
3.1.7.1 Katika kipindi cha mpito, kamati Wezeshi ya usimamizi wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu imeanzishwa ifikapo Juni, 2017	3.1.7.1.1 Kuunda Kamati wezeshi ya usimamizi wa pamoja wa Bonde la Mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Agosti Desemba, 2017	Uwepo wa kamati wezeshi ya Usimamizi wa pamoja	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais TAMISEMI Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT.	
	3.1.7.1.2 Kuainisha mipaka na	Juni, 2017 –	Majukumu na mipaka ya kila	Ofisi ya Makamu	Ofisi ya Rais TAMISEMI Wizara ya Maji na	

		majukumu ya taasisi zinazofanya kazi katika bonde ili ziweze kutekeleza majukumu yake chini ya Kamati wezeshi.	Desemba, 2017	taasisi	wa Rais	Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT	
3.1.7.2 Kuwa na uratibu wa pamoja wa usimamizi wa Rasilimali za Bonde la Mto Ruaha Mkuu ifikapo Juni, 2018	3.1.7.2.1	Kuandaa mipango ya pamoja ya usimamizi Rasilimali za Bonde la Mto Ruaha Mkuu	Juni, 2017 – Juni, 2018	Uwepo wa mipango ya pamoja	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais TAMISEMI Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT	
	3.1.7.2.2	Kuandaa mifumo ya pamoja ya utoaji taarifa za utekelezaji katika	Juni, 2017 – Desemba 2018	Mifumo ya utoaji taarifa	Ofisi ya Makamu wa Rais	Ofisi ya Rais - TAMISEMI Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na	

			Bonde la Mto Ruaha Mkuu				Utalii; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; NEMC; TANESCO; SAGCOT	
3.1.7.3	Tafiti mbalimbali za kutatua changamoto za hifadhi ya mazingira katika Bonde la Mto Ruaha Mkuu zinafanyika ifikapo Juni 2020	3.1.7.3.1	Kuainisha maeneo ya kipaumbele ya tafiti kulingana na ajenda ya Taifa ya Tafiti za Mazingira	Juni 2017 –Septemba 2017	Idadi ya maeneo yaliyoainishwa	NEMC	OMR, Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi, nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; COSTECH TANESCO; SAGCOT	
		3.1.7.3.2	Kuendesha warsha na wadau wa tafiti	Juni 2017 –Septemba 2017	Idadi ya warsha za watafiti	NEMC	OMR, Ofisi ya Rais - TAMISEMI Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi,	

					Nyumba na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; COSTECH; TANESCO; SAGCOT	
	3.1.7.3.3 Kuanzisha jukwaa la watafiti na watunga sera ili kuhabarishana matokeo ya tafiti zinazofanyika ndani ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu.	Juni 2017 –Desemba 2017	Jukwaa la watafiti na watunga sera kwenye Bonde la Mto Ruaha Mkuu	NEMC	OMR, Ofisi ya Rais TAMISEMI Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Wizara ya Mali Asili na Utalii; Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya makazi; Wizara ya Kilimo Mifugo na Uvuvi; Bodi ya Bonde la Mto Rufiji; NIRC; RS; LGAs; COSTECH; TANESCO; SAGCOT	

4.0 MAENEO MUHIMU YA KIPAUMBELE

Maeneo muhimu ya kipaumbele yametokana na shughuli zilizoainishwa katika mpango kazi. Lengo ikiwa ni kubainisha maeneo ambayo yanatakiwa kufanyiwa kazi kwa muda mfupi na muda wa kati ili kupata matokeo ya haraka. Maeneo hayo yamegawanywa katika masuala ya upatikanaji wa maji, matumizi endelevu na usimamizi wa rasilimali maji ndani ya bonde. Maeneo hayo yameooneshwa kwa muhtasari katika jedwali lifuatalo: -

Changamoto	Suluhisho	Mhusika	Muda
Upatikanaji wa maji	1. Kuharakisha utekelezaji wa Tangazo la Serikali Namba 28 la tarehe 14 Machi 2008 linalohusu upanuzi wa mipaka ya Hifadhi ya Taifa ya Ruaha.	OR TAMISEMI, MAU, AG, MLHHSD, TANAPA, WFU	Juni 2017 –Machi 2018
	2. Kutathmini hali ya skimu zote za umwagiliaji kuona upotevu wa maji na kuudhibiti.	WMU, OMR, OR TAMISEMI, NEMC,	Juni – Septemba 2017
	3. Kuanisha vyanzo vya maji, kuviwekea mipaka na kuvilinda kwa mujibu wa sheria na taratibu zilizopo.	MLHHSD, OR TAMISEMI	Juni – Desemba 2017
	4. Kubainisha na kuondoa miti yote isiyo rafiki na maji na kupanda miti rafiki na maji kwenye vyanzo vyote vya maji (mfano: Mivengi, Mikuyu pori na Mizambarau).	WMU, WMU, OR TAMISEMI	Juni 2017 – Julai 2018
	5. Kuondoa waliovamia maeneo ya hifadhi	OMR, OR TAMISEMI, NEMC	Juni – Septemba 2017
	6. Kuhakiki hati za hakimiliki zote zilizotolewa kwenye ardhi oevu na kuzibatilisha	WAMM, OR TAMISEMI, WMU	Juni – Septemba 2017
	7. Kuainisha maeneo tekechu (Environmentally Sensitive Areas)na kuyatangaza kama maeneo lindwa	OMR, OR TAMISEMI, NEMC	Juni 2017 –Machi 2018
	8. Kurejesha mito iliyopoteza mikondo	WMU, OMR, OR TAMISEMI,	Juni 2017 – Julai 2019

		NEMC	
Changamoto	**Suluhisho**	**Mhusika**	**Muda**
Matumizi endelevu	1. Kufukia mifereji yote isiyo rasmi kwenye skimu za umwagiliaji.	OMR, OR TAMISEMI, NEMC, WMU	Juni – Septemba 2017
	2. Kusafisha na kusakafia mifereji mikuu, midogo na ya kati katika skimu na miradi yote ya umwagiliaji.	OR TAMISEMI, NEMC, WMU	Juni – Desemba 2017
	3. Kusitisha shughuli za kibanadamu ndani ya mita 60 kutoka kwenye kingo za mito na vyanzo vya maji.	OMR, OR TAMISEMI, NEMC, WMU	Juni – Desemba 2017
	4. Kujenga mabanio imara ya kudhibiti na kuweka kipima maji (flow meter) kwenye mfereji wa maingizio na mfereji wa matoleo.	OR TAMISEMI, NEMC, WMU	Juni 2017 – Machi 2018
	5. Kujenga mifereji ya kutolea maji mashambani kurudisha mtoni		
	6. Kupitia vibali vyote vya watumia majina kufuta visivyo halali na kuhakiki kama vinalingana na upatikani wa maji(uhalali, uzingatiaji wa masharti, uhitaji wa maji).	OR TAMISEMI, NEMC, WMU	Juni 2017 – Machi 2018
	7. Kuhamasisha kilimo shadidi kwa wakulima wa umwagiliaji.	OR TAMISEMI, NEMC, WMU, WKMU	Juni 2017 – Machi 2018
	8. Kuhamasisha kilimo hifadhi katika Bonde la Mto Ruaha ili kuongeza tija na kupunguza matumizi ya maji na ardhi.	OR TAMISEMI, NEMC, WMU, WKMU, WAMM	Juni 2017 – Machi 2018
Changamoto	**Suluhisho**	**Mhusika**	**Muda**
Usimamizi	1. Utekelezaji wa sheria za mazingira kwa kutoza faini wanaoiba maji kwa kuchepusha ili kutoa funzo kwa watumiaji wabaya wa maji.	OMR, OR-TAMISEMI, NEMC	Juni – Desemba 2017
	2. Kuandaa SEA ya Bonde.	OMR, NEMC	Juni – Desemba

endelevu wa rasilimali maji	3. Wilaya na vijiji vyote ndani ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu viwezeshwe kuandaa, kutekeleza na kusimamia mipango ya matumizi ya ardhi.	WAMM, OR-TAMISEMI,	Juni 2017 – Julai 2019
	4. Kufanya sensa ya mifugo katika bonde la Mto Ruaha Mkuu na kuweka alama ili kudhibiti idadi ya mifugo katika bonde (idadi, alama, nakuanzisha kanzidata).	WKMU OR-TAMISEMI	Juni 2017 – Machi 2018
	5. Kuunda kamati wezeshi ya usimamizi wa pamoja wa bonde la Mto Ruaha Mkuu.	OMR, WMU, WAMM, OR-TAMISEMI, NEMC	Juni 2017 – Machi 2018
	6. Kuhakiki miradi yote inayotekelezwa katika mabonde ili kuona kama imezingatia TAM.	NEMC, OMR,	Juni – Desemba 2017
	7. Kuweka ukomo wa matumizi ya ardhi inayopaswa kumilikiwa na kutumiwa kwa shughuli zote za kibinadamu.	WAMM, OR-TAMISEMI	Juni 2017 – Machi 2018
	8. Kuanzisha mamlaka ya wadau ya kusimamia na kuratibu rasilimali zote ndani ya bonde. Pia, kuanzisha mfuko wa wakfu (Trust Fund) kwa ajili ya Bonde la Mto Ruaha Mkuu.	OMR, WMU, WAMM, OR-TAMISEMI, NEMC	Juni 2017 – Julai 2019
	9. Kufanya utafiti wa miti inayosadia utunzaji wa maji.	NEMC, Wizara ya Maliasili & Utalii, WKMU	Juni 2017 – Julai 2019

KIAMBATISHI NAMBA 1

UCHAMBUZI WA KINA KUHUSU HALI HALISI

Ili mpango wa usimamizi wa hifadhi ya bonde la Mto Ruaha Mkuu, uchambuzi yakinifu wa hali halisi ya bonde umefanywa kam inavyoonyeshwa kwenye jedwali hapo chini.

Vigezo	**Uwezo**	**Udhaifu / Vihatarishi**	**Fursa**	**Changamoto**
Uongozi na utawala	• Viongozi wawajibikaji na wenye mtazamo • Utashi wa kisiasa	• Mwingiliano wa madaraka baina ya viongozi • Matamko yanayotolewa na wanasiasa yanakinzana na Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo • Ucheleweshaji katika kufanya maamuzi • Kufanya kazi kwa mazoea	• Viongozi kuaminiwa na wananchi • Uwezekano wa kuwajengea uwezo viongozi • Uwepo wa fursa za mafunzo	• Mabadiliko ya mara kwa mara ya uongozi
Sera, Sheria, kanuni na miongozo	• Uwepo wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania • Uwepo wa Sera,	• Uzingatiaji mdogo wa Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo • Usimamizi hafifu wa Sera, Sheria, Kanuni na miongozo	• Urekebishaji wa Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo • Uwezekano wa kurekebishana kutayarisha miongozo ya usimamizi rasilimali za bonde	• Mabadiliko ya mara kwa mara kwa vipaumbele vya kitaifa • Sera, Sheria kanuni na miongozo kupitwa na

Vigezo	Uwezo	Udhaifu / Vihatarishi	Fursa	Changamoto
	Sheria, Kanuni na Miongozo. • Uwepo wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi		• Uwezekano wa kutoa elimu ya uhifadhi wa mazingira na usimamizi wa rasilimali	wakati • Uelewa mdogo wa Sera, Sheria kanuni na miongozo miongoni mwa jamiii
Mikakati	• Uwepo wa Mipango Mikakati ya kisekta (Sectoral Strategic Plans) • Uwepo wa mikakati mbalimbali ya kitaifa • Uwepo wa matamko mbalimbali ya viongozi	• Mikakati iliyopo kutotekelezwa kikamilifu • Kutotekelezwa kikamilifu matamko ya viongozi	• Utayari wa wananchi kutekeleza matamko, mipango na mikakati	• Mabadiliko ya mara kwa mara kwa vipaumbele vya kitaifa • Ukosefu wa fedha kutekeleza mikakati • Utashi wa kisiasaq • Mgongano wa kimaslahi
Rasilimali watu	• Uwepo wa watumishi wenye uwezo na wawajibikaji	• Upungufu wa wataalamu wenye fani ya mazingira katika ngazi ya tarafa, kata na vijiji • Kutokuwepo kwa motisha kwa watumishi • Kutokuwepo uwiano wa wataalam katika	• Uwezekano wa wataalamu kuajiriwa • Mabadiliko ya sekta ya umma • Fursa za mafunzo • Uwezekano wa kutoa motisha kwa watumishi • Urahisi na uwezekano wa	• Upungufu wa vitendea kazi • Mazingira ya kazi yasiyo rafiki • Mishahara isiyoridhisha • Ukosefu wa motisha mahala pa kazi

Vigezo	Uwezo	Udhaifu / Vihatarishi	Fursa	Changamoto
		Halmashauri	kupata taarifa •	
Rasilimali fedha	• Bajeti ya kila mwaka • Uwepo wa mifumo ya usimamizi wa fedha	• Upungufu wa rasilimali fedha • Kutokuwepo kwa kasma (budget code) ya mazingira katika Halmashauri	• Uwepo sheria na kanuni za usimamizi za fedha za umma • Uwepo na utayari wa wadau wa maendeleo katika kufadhili mipango na program za sekta mbali mbali.	• Fedha kutotolewa kulingana na bajeti na kwa wakati • Masuala ya mazingira kutopewa kipaumbele
Mifumo	• Kuwepo kwa sekta husika (VPO, NEMC, Tume ya Umwagiliaji, TANAPA, TAWA, TFS, TANESCO) • Kuwepo kwa Halmashauri za Wilaya na Miji • Kuwepo kwa Bodi ya bonde la Mto Rufiji • Kuwepo kwa Mamlaka ya Uendelezaji wa Bonde la Rufiji (RUBADA).	• Kutokuwepo na uratibu wa pamoja • Masuala ya mazingira kutopewa kipaumbele	• Uwezekano wa kupitia upya mifumo • Uwezekano wa kuimarisha mifumo iliyopo • Uwezekano wa kuunda taasisi inayojitegemea	• Utashi wa kisiasa • Mgongano wa kimaslahi

Vigezo	Uwezo	Udhaifu / Vihatarishi	Fursa	Changamoto
Wananchi	• Kuwepo kwa Kamati za watumia maji • Kuwepo kwa kamati za mazingira	• Kukosekana kwa mfumo sahihi wa uwezeshaji	• Uwepo wa fursa za mafunzo na kujengewa uwezo • Utayari wa wadau wa maendeleo kufanya kazi na wanachi • Utayari wa wananchi kushiriki katika mipango na programu mbalimbali	• Kukosekana kwa vitendea kazi • Kukosekana kwa weledi • Kukosekana kwa motisha